

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

**Σχολή Επιστημών Διοίκησης Επιχειρήσεων
Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων.**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.) στο Μάνατζμεντ
Τουριστικών Επιχειρήσεων και Οργανισμών.**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Διαχείριση κρίσεων τρομοκρατικών ενεργειών
στην περίπτωση του Τουρισμού.**

ΟΝ/ΜΟ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΒΑΓΓΕΛΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΕΛΠΙΔΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

**ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2019**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το φαινόμενο του τουρισμού αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό των σημερινών κοινωνιών, αφού μετά τη βιομηχανική επανάσταση δόθηκε η ευχέρεια στους ανθρώπους να ταξιδέψουν σε μακρινούς προορισμούς με πιο μεγάλη ασφάλεια και ταχύτητα. Καθοριστικό κριτήριο, όμως, με στόχο την ανάπτυξη του εν λόγω κλάδου είναι ένα ασφαλές διεθνές περιβάλλον, αφού η τουριστική δράση αποτελεί διεθνές φαινόμενο.

Η τρομοκρατία αποτελεί και αυτή ένα εξίσου σημαντικό σύγχρονο φαινόμενο των σημερινών κοινωνιών και στόχος των τρομοκρατών είναι να κυριαρχήσει ο φόβος, διαμέσου βίαιων ενεργειών, για να επιτευχθεί ο σκοπός τους. Λόγω της διεθνοποίησης και των επιρροών που έχει σε παγκόσμιο επίπεδο, οι συγκεκριμένες επιθέσεις πλέον γίνονται σε διεθνή κλίμακα.

Το συγκεκριμένο γεγονός, επομένως, έρχεται σε σύγκρουση με το τουριστικό φαινόμενο αφού έχει την ευχέρεια να δημιουργήσει αρκετά προβλήματα σε ό,τι έχει να κάνει με την ασφάλεια του διεθνούς περιβάλλοντος. Στόχος της συγκεκριμένης εργασίας αποτελεί η διεξοδική μελέτη και η εκτενής έρευνα με τις μεθόδους και πόσο έντονα επηρεάζει η τρομοκρατία στη σύγχρονη τουριστική βιομηχανία και στην τουριστική ζήτηση.

Στόχος της εν λόγω εργασίας, επίσης αποτελεί ο εντοπισμός μερικών καθοριστικών λύσεων για το ζήτημα αυτό και να αναλυθούν μερικές προτάσεις που θα μπορέσουν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση του συγκεκριμένου φαινομένου. Για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι, θα υλοποιηθεί μια βιβλιογραφική ανασκόπηση μέσα από διεθνή, ελληνική αλλά και διαδικτυακή βιβλιογραφία, έτσι ώστε με το πέρας της συγκεκριμένης εργασίας να είμαστε σε θέση να αντλήσουμε τα βέλτιστα επιθυμητά συμπεράσματα.

Λέξεις Κλειδιά : Τουρισμός, τρομοκρατία, τουριστική ζήτηση, τρομοκρατικές επιθέσεις, διαχείριση κρίσεων

ABSTRACT

The phenomenon of tourism is a basic feature of today's societies, since after the industrial revolution people were given the freedom to travel to distant destinations with greater security and speed. However, a decisive criterion for the development of this sector is a safe international environment, since tourism is an international phenomenon.

Terrorism is also an equally important modern phenomenon of today's societies, and the goal of terrorists is to dominate fear, through violent actions, to achieve their purpose. Due to internationalization and global influences, these attacks are now being carried out on an international scale.

This particular fact, therefore, is in conflict with the tourist phenomenon since it has the potential to create several problems in relation to the safety of the international environment. The aim of this work is the thorough study and the extensive research with the methods and how strongly the terrorism affects the modern tourist industry and the tourist demand.

The aim of this work is also to identify some key solutions to this issue and to analyze some proposals that will be able to play an important role in combating this phenomenon. In order to achieve these goals, a literature review will be implemented through international, Greek and online literature, so that at the end of this work we will be able to draw optimal desirable conclusions.

Keywords: Tourism, terrorism, tourist demand, terrorist attacks, crisis management

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
ABSTRACT	3
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	4
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΙΚΟΝΩΝ	5
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	8
1.1 Βασικές έννοιες	8
1.2 Χαρακτηριστικά και παράγοντες συμβολής στην εξέλιξη του τουρισμού	9
1.3 Διακρίσεις και μορφές τουρισμού	10
1.4 Η συμβολή του τουρισμού στην οικονομία και την απασχόληση	12
1.5 Τουριστική ζήτηση	15
1.6 Επιπτώσεις τουρισμού	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ	20
2.1 Βασικές έννοιες	20
2.2 Μορφές τρομοκρατίας	21
2.3 Αίτια τρομοκρατίας	22
2.4 Στατιστικά στοιχεία	25
2.5 Συνέπειες	28
2.6 Τάσεις της σημερινής εποχής	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	32
3.1 Εισαγωγή	32
3.2 Η ευπάθεια του τουρισμού από την τρομοκρατία	33
3.3 Ο αντίκτυπος των τρομοκρατικών επιθέσεων στον τουρισμό	35

3.4 Συνέπειες	38
3.5 Παγκόσμιος Δείκτης Τρομοκρατίας	40
3.6 Τρομοκρατία και τουριστικές επιχειρήσεις	45
3.7 Διαχείριση τρομοκρατικών επιθέσεων στην τουριστική βιομηχανία	52
3.8 Κυριότερα παραδείγματα τρομοκρατικών επιθέσεων σε τουριστικούς προορισμούς	55
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	57
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	61

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1.1 : Εξέλιξη τουριστικού προϊόντος	10
Εικόνα 1.2 : Συνολική συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ (% στο ΑΕΠ)	13
Εικόνα 1.3 : Τουριστικές ανάγκες και τουριστικό σύστημα	16
Εικόνα 2.1 : Χώρες που πλήττονται περισσότερο από την τρομοκρατία	24
Εικόνα 2.2 : Ιστορικό τρομοκρατικών επιθέσεων	25
Εικόνα 2.3 : Θάνατοι από τρομοκρατικές επιθέσεις στη Δυτική Ευρώπη (1970-2016)	26
Εικόνα 2.4 : Τρομοκρατικές επιθέσεις τελευταίων ετών στην Ευρώπη	27
Εικόνα 3.1 : Θάνατοι από τρομοκρατικές επιθέσεις κατά την περίοδο 2000-2016	43

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.1 : Συμβολή τουρισμού στο ΑΕΠ (2017-18)	14
Πίνακας 3.1 : Τα κυριότερα κράτη στη μέτρηση των επιπτώσεων της τρομοκρατίας	41
Πίνακας 3.2 : Τρομοκρατικές επιθέσεις 2017	42
Πίνακας 3.3 : Η επίδραση της τρομοκρατίας στον τουρισμό της Τουρκίας	44
Πίνακας 3.4 : Σύνολα περιστατικών ανά κράτος για την περίοδο 2003-2017	44

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε ό,τι έχει να κάνει με την εθνική οικονομία, είναι σημαντικό να τονιστεί πως σε αρκετά κράτη σε παγκόσμιο επίπεδο, η τουριστική βιομηχανία έχει κατακτήσει ηγετική θέση και έρευνες αναφέρουν πως είναι μια από τις κυριότερες πηγές εσόδων. Ο εν λόγω τομέας αποτελεί έναν τομέα χρηματοοικονομικής δράσης, όπου η σημασία του σε κάποια κράτη υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών δεν είναι εφικτό να υποβαθμιστεί και πολύ περισσότερο να αγνοηθεί.

Παρά το γεγονός αυτό, όμως, η θετική εξέλιξη της εν λόγω βιομηχανίας πολλές φορές απειλείται συστηματικά από αρνητικά γεγονότα. Οι τουριστικοί προορισμοί και οι τουριστικές επιχειρήσεις οι οποίες δρουν στο συγκεκριμένο κλάδο καλούνται να αντιμετωπίσουν μεγάλες προκλήσεις. Μια από τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης βιομηχανίας είναι πως εκτίθεται εύκολα σε αρνητικά γεγονότα περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο κλάδο της σύγχρονης οικονομίας.

Παρά το γεγονός πως αποτελεί έναν καθοριστικό κλάδο, ο συγκεκριμένος τομέας αποτελεί έναν εξαιρετικά ευπαθή κλάδο, καθώς είναι εφικτό να δεχτεί καθοριστικές επιρροές και επιδράσεις από δυσμενείς χρηματοοικονομικές συγκυρίες και αναταράξεις εξαιτίας πολιτικών γεγονότων (όπως για παράδειγμα πόλεμοι αλλά και τρομοκρατικές επιθέσεις). Αυτά είναι κάποια από τα πιο σημαντικά παραδείγματα κρίσεων που έχουν δημιουργήσει χρηματοοικονομικές απώλειες εκατομμυρίων ευρώ σε αυτή τη βιομηχανία.

Χωρίς καμία απολύτως αμφιβολία, στη σημερινή εποχή ζούμε σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο και εξαιρετικά απρόβλεπτο περιβάλλον. Είναι, συνεπώς, φυσιολογικό να καλούμαστε σε καθημερινή βάση να αντιμετωπίσουμε σημαντικούς κινδύνους, που είναι δυνατόν οποιαδήποτε στιγμή να εξελιχθούν σε κρίση. Με αυτή την ορολογία καλούμε οτιδήποτε έχει την ευχέρεια να επιφέρει καθοριστικές αρνητικές επιρροές και επιδράσεις στην εξέλιξη καθορισμένων κλάδων και επομένως να έχει σημαντικές συνέπειες για ένα κράτος, ήπειρο είτε ακόμα και σε διεθνές επίπεδο.

Ειδικότερα, υφίστανται εξωτερικοί αλλά και εσωτερικοί παράμετροι, οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να επιφέρουν καθοριστικές αρνητικές επιρροές και επιδράσεις στη φήμη, τη χρηματοοικονομική κατάσταση και να δημιουργήσουν μια πρόσκαιρη είτε ακόμα και μη αναστρέψιμη ζημιά για μια τέτοια βιομηχανία. Είναι διαδεδομένο ότι ο εν λόγω τομέας αποτελεί ένα εξαιρετικά ευάλωτο και ασταθές αγαθό, που δέχεται σημαντικές επιρροές και διαφορετικές παραμέτρους, που είναι εκτός των ορίων ελέγχου των συγκεκριμένων επιχειρήσεων και προορισμών.

Υφίστανται αρκετές αιτίες οι οποίες έχουν την ευχέρεια να επηρεάσουν είτε ακόμα και να απειλήσουν τη χρηματοοικονομική κατάσταση, την ομαλή δράση καθώς επίσης και την εικόνα ενός κράτους με μεγάλο τουριστικό ενδιαφέρον που έχει επενδύσει σε αυτό το αγαθό. Μια από τις κυριότερες αιτίες οι οποίες έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν σημαντικό πρόβλημα σε αυτόν τον τομέα είναι η τρομοκρατία που αποτελεί ένα σύγχρονο φαινόμενο το οποίο δεν έχει γίνει πρόσφατα γνωστό, καθώς υπήρχε εδώ και πολλά έτη. Παρά το γεγονός αυτό, όμως, τα τελευταία έτη εντοπίζεται μια τεράστια έξαρση αυτού του φαινομένου, που χρήζει άμεσης αντιμετώπισης αλλά και πρόληψης.

Η συγκεκριμένη εργασία καλείται να εστιάσει σε αυτά τα δυο φαινόμενα, του τουρισμού και της τρομοκρατίας, και να αναλύσει τα αίτια και να κάνει γνωστές τις επιπτώσεις των εν λόγω πρακτικών. Στο 1^ο κεφάλαιο της εργασίας αυτής θα αναφερθούμε στο φαινόμενο του τουρισμού, στο 2^ο κεφάλαιο θα μιλήσουμε για την τρομοκρατία ενώ στο 3^ο κεφάλαιο θα μιλήσουμε για το πώς αυτά τα δυο αλληλοεπηρεάζονται κυρίως τα τελευταία χρόνια.

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1.1 Βασικές έννοιες

Η έννοια του τουρισμού αφορά μια εξαιρετικά διαδεδομένη μέθοδο ψυχαγωγίας, κυρίως στο σύγχρονο δυτικό κόσμο ενώ ταυτόχρονα αποτελεί μια καθοριστική βιομηχανία και καθοριστική πηγή εισροών για παραδοσιακά τουριστικά κράτη, όπως είναι για παράδειγμα η Γαλλία, η Ισπανία, η Αμερική, η Ιταλία αλλά και η χώρα μας (Βαρβαρέσος, 2013).

Γενικά, η συγκεκριμένη ορολογία είναι εφικτό να οριοθετηθεί ως η πρόσκαιρη μετακίνηση ατόμων από την τοποθεσία της μόνιμης κατοικίας τους σε μια άλλη προσωρινή τοποθεσία, με κυριότερο στόχο να καταφέρουν να ικανοποιήσουν μερικές τουριστικές ανάγκες και επιθυμίες τους, η διαμονή τους χρειάζεται να είναι πάνω από 1 ημέρα (Page, 2006).

Βάσει με τον ΠΟΤ (Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού), τουρίστας καλείται ο εκάστοτε άνθρωπος που επιλέγει να ταξιδέψει σε ένα κράτος εκτός αυτού της μόνιμης διαμονής του, για καθορισμένη χρονική διάρκεια μεγαλύτερη της 1 ημέρας και λιγότερου του 1 χρόνου και ο βασικότερος στόχος της επίσκεψης του οποίου δεν αφορά την άσκηση οποιασδήποτε αμειβόμενης δράσης στο κράτος που επισκέπτεται. Ο όρος αυτός ταυτίζεται σε μεγάλο βαθμό με τον όρο του επισκέπτη, μόνο που η έννοια του τουρίστα είναι πιο διεθνοποιημένη και κοινή για πολλές διεθνείς γλώσσες (Κοκκώσης και συν., 2011).

Με την έννοια της τουριστικής ανάγκης αναφερόμαστε στην ικανοποίηση των ψυχικών θέλω, πνευματικών ανησυχιών είτε ακόμα και άλλων αναγκών που είναι

εφικτό να είναι διακοπές, διασκέδαση, αναψυχή κλπ, που περιέχουν επισκέψεις από χόμπι, για άθληση, πολιτισμικές δράσεις, αγορές κλπ, επαγγελματικές συναντήσεις, ταξίδια κινήτρων κλπ που περιέχουν καθημερινές μετακινήσεις από μια πόλη σε μια άλλη, κάθε είδος προσωρινής απασχόλησης στον προορισμό, επίσκεψη με φίλους είτε συγγενείς, εκπαιδευτικές δράσεις κλπ (Page, 2006).

1.2 Χαρακτηριστικά και παράγοντες συμβολής στην εξέλιξη του τουρισμού

Βάσει ερευνών, η σύγχρονη βιομηχανία αυτής της μορφής περιλαμβάνει ένα μεγάλο σύνολο σημαντικών γνωρισμάτων που την κάνουν να ξεχωρίζει από τους άλλους τομείς της διεθνούς οικονομίας. Αυτά τα γνωρίσματα είναι πως κυριαρχείται από εταιρείες ιδιωτικού τομέα, το γεγονός πως αποτελεί δυναμικό κλάδο που ως επί το πλείστον βασίζεται στην επιχειρηματικότητα καθώς επίσης και το ότι το μεγαλύτερο ποσοστό περιέχεται από μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.

Εκτός από τα παραπάνω γνωρίσματα, όμως, εξίσου σημαντικά γνωρίσματα λογίζονται και το γεγονός πως εξυπηρετεί τις εγχώριες αλλά και τις διεθνείς αγορές, πως εστιάζει στην πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία, κάνει εκτενή χρήση των καινούριων τεχνολογιών και εφαρμογών, χαρακτηρίζεται από εταιρίες με ελλιπή οργάνωση και διοίκηση, αποτελεί έναν εξαιρετικά ευαίσθητο κλάδο σε ό,τι έχει να κάνει με τις εξωτερικές μεταβολές και πιέσεις και τέλος ασκεί θετικές αλλά και μη θετικές επιρροές (Λαγός, 2016).

Η βιομηχανία αυτής της μορφής εξελίσσεται με τέτοιο τρόπο, προκειμένου να έχει την ευχέρεια να ικανοποιεί σε μεγάλο βαθμό τις απαιτήσεις όλων των ειδών των τουριστών κατά τη διάρκεια της διαμονής τους. Ο κλάδος αυτός μεταμορφώνεται σε κοινό προϊόν και όχι σε προνόμια της μειονότητας του πλούτου, καθώς οι περισσότερες κοινωνικές ομάδες έχουν στη σύγχρονη εποχή πρόσβαση στο προϊόν το οποίο καλείται τουρισμός (Τσάρτας και Λύτρας, 2017).

Ο τομέας αυτός αποκτά στη σημερινή εποχή μαζικό χαρακτήρα και οι επισκέπτες στο μεγαλύτερο ποσοστό τους ταξιδεύουν σε ομάδες, με κυριότερη συνέπεια το σύνολο των ανθρώπων οι οποίοι επιλέγουν να ταξιδέψουν και να αυξάνεται με ραγδαίους ρυθμούς. Η συγκεκριμένη εξέλιξη του εν λόγω φαινομένου αναδεικνύει τον τομέα αυτόν στην πιο μεγάλη διεθνή βιομηχανία της σύγχρονης εποχής. (Σωτηριάδης και Φαρσάρη, 2009).

Σε ό,τι έχει να κάνει με τους κυριότερους παράγοντες συμβολής στην εξέλιξη του συγκεκριμένου τομέα, είναι σημαντικό να τονιστεί πως ο κλάδος αυτός με στόχο να πάρει τη σύγχρονη μορφή του πέρασε από διαφορετικά εξελικτικά επίπεδα. Ο εν λόγω τομέας που αποτελούσε προνόμιο μονάχα των πλουσίων και της αριστοκρατίας ξεκίνησε σταδιακά να γίνεται δικαίωμα των οικονομικών και των ασθενέστερων οικονομικών τάξεων (Κατσώνη, 2018).

Οι βασικότεροι παράμετροι οι οποίοι έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη σταδιακή εξέλιξη του διεθνούς τουρισμού είναι η ανοδική τάση του κατά κεφαλήν εισοδήματος, η ανάπτυξη των μέσων μαζικής μεταφοράς και επικοινωνίας, η καθιέρωση των πληρωμένων διακοπών των υπαλλήλων, ο περισσότερος ελεύθερος χρόνος, η σημαντική βελτίωση των εισροών και των συνθηκών εργασίας, η εξέλιξη των τουριστικών και ξενοδοχειακών επιχειρήσεων καθώς επίσης και η πιο δίκαιη διανομή των εθνικών εισροών. Όλα αυτά προσέφεραν στο συγκεκριμένο φαινόμενο τεράστιες διαστάσεις, όταν μάλιστα οι πολιτικές εξουσίες κατανόησαν τις θετικές επιρροές του εν λόγω κλάδου στην οικονομία του κάθε κράτους (Τσάρτας και Λύτρας, 2017).

1.3 Διακρίσεις και μορφές τουρισμού

Στις διακρίσεις του συγκεκριμένου τομέα περιέχεται ο εγχώριος τουρισμός, ο εξερχόμενος τουρισμός, ο εισερχόμενος τουρισμός καθώς επίσης και ο διεθνής τουρισμός. Σε ό,τι έχει να κάνει με τον πρώτο εξ αυτών, θα πρέπει να επισημανθεί πως αφορά τον τουρισμό των πολιτών ενός κράτους όταν επιλέγουν να ταξιδέψουν μονάχα εντός αυτής (όπως για παράδειγμα κάποιος από την Θεσσαλονίκη να ταξιδέψει στην Πάτρα κλπ) (Σωτηριάδης και Φαρσάρη, 2009).

Ο εξερχόμενος τουρισμός, από την άλλη πλευρά, έχει άρρηκτη σχέση με τους μόνιμους πολίτες ενός κράτους, που επιλέγουν να ταξιδέψουν σε ένα άλλο κράτος (όπως για παράδειγμα ένας πολίτης της χώρας μας να ταξιδέψει στη Γερμανία κλπ). Από την άλλη μεριά, ο εισερχόμενος τουρισμός έχει να κάνει με τον τουρισμό των ξένων που επιλέγουν να ταξιδέψουν σε δεδομένη χώρα (όπως για παράδειγμα ένας Γερμανός να έρθει στη χώρα μας) (Πρωτοπαπαδάκης, 2013).

Η τελευταία διάκριση του συγκεκριμένου τομέα αφορά το διεθνή τουρισμό. Η εν λόγω διάκριση αφορά το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού. Εσωτερικός τουρισμός είναι το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού ενώ ο εθνικός τουρισμός αφορά το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού.

Σε ό,τι έχει να κάνει με τις κυριότερες μορφές του κλάδου αυτού, θα πρέπει να αναφερθεί πως οι βασικότερες μορφές είναι ο μαζικός τουρισμός, ο τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων καθώς επίσης και ο εναλλακτικός τουρισμός. Σε ό,τι έχει να κάνει με την πρώτη μορφή είναι σημαντικό να τονιστεί πως αποτελεί την πιο διαδεδομένη μορφή, που τις περισσότερες φορές περιέχει το μεγαλύτερο ποσοστό των επισκεπτών οι οποίοι αναζητούν κατά κύριο λόγο αναψυχή και ψυχαγωγία (Λαγός, 2018).

Η δεύτερη μορφή, που αναφέρθηκε παραπάνω, έχει άμεση σχέση με ένα σύνολο επιμέρους μορφών τουρισμού οι οποίες επιλέγουν τους ανθρώπους σύμφωνα με τα ειδικά ενδιαφέροντα που έχουν και τα κυριότερα κίνητρά τους (όπως για παράδειγμα θρησκευτικός τουρισμός, επαγγελματικός, συνεδριακός, υγείας, θεματικός, εκπαιδευτικός, κοινωνικός, αστικός, κινήτρων κλπ) (Κοκκώσης και συν., 2011).

Τέλος, για τον εναλλακτικό τουρισμό, θα πρέπει να αναφερθεί πως περιέχει ένα σύνολο επιμέρους μορφών τουρισμού (όπως είναι για παράδειγμα ο αγροτουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο θαλάσσιος, ο χειμερινός κλπ) που επιλέγουν οι άνθρωποι οι οποίοι ψάχνουν μια διαφοροποιημένη μορφή διακοπών. Η συγκεκριμένη μορφή έχει άρρηκτη σχέση με την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη. Ως επί το πλείστον έχει να κάνει με την προστασία του φυσικού αλλά και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, την προστασία της τοπικής κουλτούρας καθώς

επίσης και την αναζήτηση καινούριων αξιών και τρόπων ζωής (Σωτηριάδης και Φαρσάρη, 2009).

1.4 Η συμβολή του τουρισμού στην οικονομία και την απασχόληση

Ο άμεσος ρόλος του συγκεκριμένου τομέα στο παγκόσμιο ΑΕΠ έχει φτάσει τα 2,3 δισεκατομμύρια δολάρια (3,1% του συνολικού ΑΕΠ) κατά την περίοδο του 2016 και αυξήθηκε κατά σχεδόν 4% κατά την περίοδο του 2017. Ο προβλεπόμενος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης είναι 4% για τη δεκαετία 2017 μέχρι και το 2027 σε 3 USD, σχεδόν 537 δισεκατομμύρια δολάρια (3,5% του συνολικού ΑΕΠ) για την περίοδο του 2027.

Ο συνολικός ρόλος του εν λόγω κλάδου στο ΑΕΠ έχει ξεπεράσει τα 6.700 δισεκατομμύρια δολάρια (10,2% του ΑΕΠ) την περίοδο του 2016 ενώ παρουσίασε ανοδική τάση κατά 3,6% την επόμενη χρονιά και προβλέπεται να υπάρξει ανοδική τάση κατά σχεδόν 4% σε ετήσια βάση σε 11.513 δισεκατομμύρια δολάρια (11,4% ΑΕΠ) μέχρι την περίοδο του 2027. Την περίοδο του 2016, ο συγκεκριμένος κλάδος απασχόλησε άμεσα περισσότερες από 108 εκατομμύρια θέσεις απασχόλησης (δηλαδή 3,6% της συνολικής απασχόλησης) ενώ την περίοδο του 2017 το συγκεκριμένο ποσοστό αυξήθηκε κατά 2,1% και αναμένεται να παρουσιάσει ανοδική τάση κατά 2,2% σε ετήσια βάση μέχρι την περίοδο του 2027 (Λαγός, 2018).

Εικόνα 1.2 : Συνολική συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ (% στο ΑΕΠ)¹ Euro stat 2018.

Στην ΕΕ, ο συγκεκριμένος κλάδος αφορά το 70% του κλάδου των υπηρεσιών. Περιέχοντας και των έμμεσων και των επαγόμενων εισροών, ο τομέας αυτής της μορφής έχει παίξει καθοριστικό ρόλο σε ποσοστό 9,6% του συνολικού ΑΕΠ της ΕΕ, ξεπερνώντας κλάδους όπως είναι για παράδειγμα η γεωργία, η αυτοκινητιστική βιομηχανία κλπ, ενώ τα τελευταία χρόνια έχει αναπτύξει περισσότερες από 14 εκατομμύρια άμεσες θέσεις εργασίας και 36 εκατομμύρια έμμεσες. Αύξηση στην έμμεση συμβολή του τουρισμού παρατηρείται όλο και περισσότερο με το πέρασμα των χρόνων, το 2009 ξεκινά με ποσοστό 16,7% ενώ το 2018 ανέρχεται σε ποσοστό 20,7%(εικόνας 1.2).

Στη χώρα μας, ο ρόλος της συγκεκριμένης βιομηχανίας, κυρίως από το ξεκίνημα της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής ύφεσης και μετέπειτα, γίνεται εμφανής μέσα από δυο καθοριστικούς δείκτες που είναι ο ρόλος του εν λόγω κλάδου

¹ [<https://www.mikrometoxos.gr/alpha-bank-%CE%9F-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CF%84%CE%BF-2018-%CE%B8%CE%B1-%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%AC%CE%BB%CE%B5%CE%B9-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%BB/>]

στο ΑΕΠ και στην εργασία. Την περίοδο του 2015, η άμεση συμβολή του κλάδου αυτού στο ΑΕΠ της χώρας μας ήταν περισσότερο από 13 δισεκατομμύρια ευρώ (κάτι το οποίο αναλογεί στο 7,6% του ΑΕΠ) (Νικολαΐδης, 2017).

Το παραπάνω ποσοστό αφορά την χρηματοοικονομική δράση η οποία αναπτύσσεται από τους διαφορετικούς τομείς της ταξιδιωτικής και τουριστικής βιομηχανίας και περιέχει τον τομέα της φιλοξενίας, τους ταξιδιωτικούς πράκτορες, τις δράσεις της βιομηχανίας αναψυχής και του ελεύθερου χρόνου, την αεροπορική βιομηχανία και άλλες υπηρεσίες μεταφοράς επιβατών κλπ (Μαντρατζής, 2016).

Πίνακας 1.1 : Συμβολή τουρισμού στο ΑΕΠ Euro stat (2017-18)²

Κατηγορία Δαπάνης	2017 (€ εκ.)	2018 (€ εκ.)
Δαπάνη Εισερχόμενων Τουριστών	€14.203	€15.864
Δαπάνη Τουριστών Κρουαζιέρας	428	416
Δαπάνη Εταιρειών Κρουαζιέρας	158	154
Αερομεταφορές	1.468	1.657
Θαλάσσιες Μεταφορές	90	98
Εγχώριος Τουρισμός	1.398	1.454
Επενδύσεις	1.294	1.920
Άμεση Επίδραση στον Τουρισμό	€19.039	€21.562
ως % ΑΕΠ	10,6%	11,7%
πολλαπλασιαστής ΙΟΒΕ	2,2	2,2
Έμμεσο και Άμεσο Αποτέλεσμα	€41.885	€47.437
ως % ΑΕΠ	23,2%	25,7%
πολλαπλασιαστής ΚΕΠΕ	2,65	2,65
Έμμεσο και Άμεσο Αποτέλεσμα	€50.452	€57.140
ως % ΑΕΠ	28,0%	30,9%
ΑΕΠ	€180.218	€184.714

Ο συνολικός ρόλος του εν λόγω κλάδου στο ΑΕΠ της χώρας είχε ξεπεράσει τα 32 δισεκατομμύρια ευρώ κατά την περίοδο του 2015, κάτι το οποίο αναλογούσε στο 18,5% του ΑΕΠ. Στο συγκεκριμένο ποσό περιέχονται και οι ευρύτερες συνέπειες από τις επενδύσεις, την αλυσίδα εφοδιασμού καθώς επίσης και τον επακόλουθο φόρο εισοδήματος. Την περίοδο του 2016, η άμεση συμβολή του συγκεκριμένου κλάδου

² [https://atlantea.news/poso_synevale_stin_oikonomia_o_tourismos_to_2018/]

στο ΑΕΠ της χώρας μας ξεπερνούσε τα 13 δισεκατομμύρια ευρώ (ποσό το οποίο αναλογούσε στο 7,5% του ΑΕΠ), ελαφρώς πιο χαμηλό από το σύνολο των 13,3 δισεκατομμυρίων ευρώ της περιόδου του 2015. Το ποσοστό αυτό αναμένεται να παρουσιάσει σημαντική ανοδική τάση κατά 4,5%, στα 22 σχεδόν δισεκατομμύρια ευρώ, έως την περίοδο του 2027 (Νικολαΐδης, 2017).

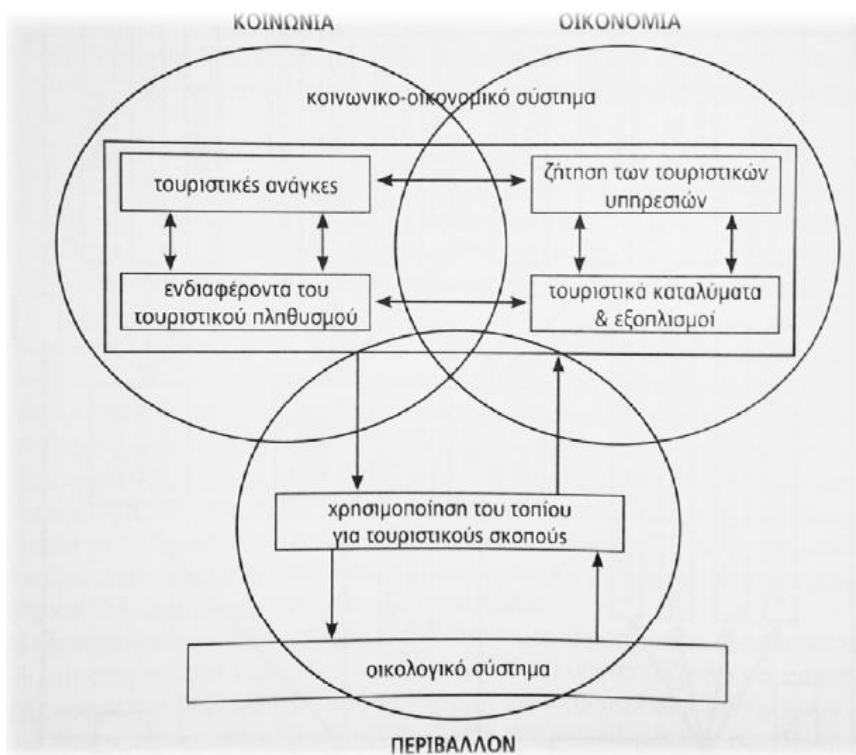
Ο εν λόγω κλάδος είχε αναπτύξει περισσότερες από 400 χιλιάδες θέσεις απασχόλησης την περίοδο του 2014, ενώ παρουσίασε ανοδική τάση κατά 0,6% την επόμενη χρονιά και 11,5% την περίοδο του 2016. Την περίοδο του 2017 το ίδιο ποσοστό παρουσίασε ανοδική τάση κατά σχεδόν 12% της συνολικής απασχόλησης ενώ έως την περίοδο του 2027 αναμένεται να αντιπροσωπεύει σχεδόν 600 χιλιάδες θέσεις εργασίας, ανοδική τάση κατά σχεδόν 3% σε ετήσια βάση για τα επόμενα σχεδόν 10 χρόνια (Τσάρτας και Λύτρας, 2017).

1.5 Τουριστική ζήτηση

Η εκτίμηση της συγκεκριμένης ζήτησης, βάσει μελετών, είναι εφικτό να υλοποιηθεί με διαφοροποιημένες τακτικές όπως είναι για παράδειγμα η πραγματική ζήτηση (σύνολο των ανθρώπων οι οποίοι υλοποιούν ταξίδια και έχουν ενεργό ρόλο στην τουριστική δράση), η αναβαλλόμενη ζήτηση (ανθρώπους οι οποίοι θα μπορούσαν να ταξιδέψουν αλλά για διάφορους λόγους διαλέγουν να το αναβάλλουν, όπως για παράδειγμα έλλειψη εγκαταστάσεων κλπ) καθώς επίσης και η δυνητική ζήτηση (ανθρώπους που ενώ το θέλουν, δεν έχουν την ευχέρεια να ταξιδέψουν και έχουν ανάγκη να βελτιώσουν τα κοινωνικά και χρηματοοικονομικά τους γνωρίσματα) (Βαρβαρέσος, 2013).

Η πραγματική ζήτηση αυτής της μορφής είναι εφικτό να εκφραστεί από το σύνολο των ανθρώπων οι οποίοι επισκέπτονται ένα κράτος είτε έναν προορισμό και υλοποιούν ένα σύνολο διανυκτερεύσεων σε καθορισμένο είδος τουριστικού καταλύματος. Η ζήτηση αυτή είναι δυνατόν να υπολογιστεί σαν το σύνολο των αφίξεων είτε των αναχωρήσεων, των εξόδων είτε των εισπράξεων από αυτόν τον τομέα είτε του συνόλου των διανυκτερεύσεων.

Από χρηματοοικονομική οπτική, τις περισσότερες φορές εκφράζεται διαμέσου των εξόδων με στόχο την κατανάλωση τουριστικών υπηρεσιών και προϊόντων. Η ζήτηση αυτών των αγαθών, έχει σαν βασικότερο κριτήριο την ύπαρξη ανθρώπων με τουριστικές απαιτήσεις είτε θέλω, ελεύθερο χρόνο, κίνητρα, αγοραστική ισχύ και καταναλωτική συμπεριφορά. Οι σχετικές τιμές, οι συναλλαγματικές ισοτιμίες, οι εισροές και εκροές μεταφοράς καθώς επίσης και οι ειδικές καταστάσεις (όπως είναι για παράδειγμα τα τεράστια αθλητικά γεγονότα κλπ) λογίζονται σαν τους κυριότερους παράγοντες της ζήτησης αυτής της μορφής (Κοκκώσης και συν., 2011).

Εικόνα 1.3 : Τουριστικές ανάγκες και τουριστικό σύστημα (Βαρβαρέσος, 2013)

Σε ό,τι έχει να κάνει με τα κυριότερα γνωρίσματα της ζήτησης αυτής της μορφής, θα πρέπει να τονιστεί πως η άυλη φύση του αγαθού αυτού, έχει σαν βασικό του γνώρισμα τα διαφοροποιημένα δεδομένα τα οποία συνθέτουν την τουριστική δράση και παίζουν καθοριστικό ρόλο στην οριοθέτηση αυτής της ζήτησης. Τα πιο

σημαντικά γνωρίσματα είναι το ανθρώπινος παράγοντας και η δράση επιλογής του τουριστικού προορισμού, το διαθέσιμο εισόδημα, ο διαθέσιμος χρόνος, οι προηγούμενες εμπειρίες, η τουριστική προσφορά, το περιβάλλον καθώς επίσης και οι απαιτήσεις και τα ενδιαφέροντα του τουριστικού πληθυσμού (βλέπε εικόνα 1.3 που προηγήθηκε) (Λαγός, 2016).

1.6 Επιπτώσεις τουρισμού

Η συγκεκριμένη βιομηχανία είναι δυνατόν να επιφέρει καθοριστικές επιρροές και επιδράσεις τόσο στην οικονομία του κάθε κράτους όσο και στην ποιότητα ζωής των πολιτών του. Σε παγκόσμιο επίπεδο, έρευνες έχουν δείξει πως για τις περιβαλλοντικές συνέπειες άμεσο ρόλο έχουν τόσο οι τουρίστες όσο και οι παραγωγοί των τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών (Πρωτοπαπαδάκης, 2013).

Η συνεχόμενη ανοδική τάση των απαιτήσεων για υποδομές έχει αυξήσει σε μεγάλο βαθμό τα εν λόγω ζητήματα. Είναι ευρέως αποδεκτό το γεγονός πως στη σύγχρονη εποχή υλοποιούνται μελέτες σε αρκετά κράτη από οικονομολόγους, κοινωνιολόγους καθώς επίσης και γεωγράφους για το συγκεκριμένο φαινόμενο, παραμελώντας πολλές φορές, όμως, τις περιβαλλοντικές παρεμβάσεις καθώς επίσης και τον συσχετισμό μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος αλλά και τις μεθόδους προστασίας του περιβάλλοντος.

Για αρκετούς ανθρώπους, η ανάπτυξη του συγκεκριμένου τομέα αποτελεί βασικό κίνητρο με στόχο την προστασία των φυσικών πόρων, την αποκατάσταση φθορών καθώς επίσης και την αντιμετώπιση παρόμοιας μορφής ζητημάτων. Για άλλους, όμως, η ανάπτυξη αυτού του κλάδου σημαίνει κυκλοφοριακή συμφόρηση, ρύπανση, θόρυβο, διοχέτευση κάθε μορφής αποβλήτων σε θάλασσες, λίμνες και ποταμούς (Σωτηριάδης και Φαρσάρη, 2009).

Γίνεται, επομένως, εύκολα κατανοητό πως ο κλάδος αυτός παρουσιάζει δυο διαφορετικές σχέσεις με το περιβάλλον, δηλαδή σχέσεις συμβίωσης και σύγκρουσης. Παρά το γεγονός αυτό, όμως, οι μελέτες οι οποίες έχουν υλοποιηθεί τα τελευταία χρόνια για τον καθοριστικό ρόλο των επισκεπτών στην αναβάθμιση όσο και στην

υποβάθμιση του περιβάλλοντος, κρίνονται μη επαρκείς, καθώς ως επί το πλείστον υλοποιούνται όταν έχει ήδη επέλθει υποβάθμιση του περιβάλλοντος (Τσάρτας και Λύτρας, 2017).

Τα βασικότερα αίτια τα οποία αναπτύσσουν τις πιο καθοριστικές αρνητικές περιβαλλοντικές συνέπειες οφείλονται από τον τρόπο συμπεριφοράς των τουριστών καθώς επίσης και από τη χρονική είτε τη γεωγραφική κατανομή της τουριστικής δράσης. Ο κλάδος αυτής της μορφής είναι τόσο σημαντικός για τις οικονομίες που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν το μέσο διακοπής της φτώχειας και της μιζέριας, που μαστιάζει τα αναπτυσσόμενα κράτη της σημερινής εποχής. Παρά το γεγονός αυτό, όμως, η ανάπτυξη του συγκεκριμένου τομέα χρειάζεται να γίνεται με τέτοιο τρόπο, προκειμένου τα οφέλη να είναι πιο πολλά σε σχέση με τα ελαττώματα (Μαντρατζής, 2016).

Χωρίς καμία απολύτως αμφιβολία, μια ανοδική τάση των εξόδων που κάνουν οι διεθνείς τουρίστες σε ένα σύγχρονο κράτος, παίζει σημαντικό ρόλο στην ανοδική τάση των εισροών των πολιτών της. Αντίθετα, η ικανοποίηση των τουριστικών απαιτήσεων των πολιτών ενός κράτους σε διεθνές επίπεδο είναι δυνατόν να οδηγήσει σταδιακά σε αισθητή ελάττωση των τουριστικών εισροών (Νικολαΐδης, 2017).

Παράλληλα, οι εισαγωγές οι οποίες υλοποιούνται σε ένα κράτος ελαττώνουν το καθαρό εισόδημα το οποίο έχει προέλευση από αυτόν τον κλάδο. Τα κέρδη αλλά και τα κόστη τα οποία υφίστανται από αυτόν τον τομέα δεν είναι τα ίδια για όλες τις κατηγορίες του κοινωνικού συνόλου. Αυτό κατά κύριο λόγο σημαίνει πως αυτό το οποίο αποφέρει κέρδος για τους ξενοδόχους και τους εστιατορείους, δεν επιφέρει ίδιο κέρδος για τους μόνιμους πολίτες μιας τοποθεσίας, καθώς παρενοχλούνται από θορύβους και ρύπανση.

Οι χρηματοοικονομικές επιρροές του συγκεκριμένου τομέα είναι τεράστιες και διαφοροποιημένες στον εκάστοτε τουριστικό προορισμό. Έτσι, ο τομέας αυτός επιφέρει καθοριστικές επιρροές και επιδράσεις σε ανθρώπους και οργανισμούς αλλά και στις οικονομίες σε τοπικό, εθνικό αλλά και περιφερειακό επίπεδο, ενώ ταυτόχρονα, είναι ζωτικής σημασίας να υλοποιούνται μελέτες στις καινούριες θέσεις απασχόλησης τις οποίες αναπτύσσει αυτός ο κλάδος, στα έξοδα που κάνουν οι

επισκέπτες, στα κέρδη τα οποία έχουν οι οργανισμοί αλλά και στις κυριότερες απαιτήσεις και επιθυμίες που έχουν οι τουρίστες (Κατσώνη, 2018).

Ο εν λόγω κλάδος σαν ένα μη σταθεροποιημένο και παράλληλα πολύπλοκο εξαγωγικό αγαθό παρουσιάζει καθοριστικά ελαττώματα, αλλά και αρκετά οφέλη. Το αναπτυσσόμενο κράτος είναι δυνατόν να οριοθετήσει σε μεγάλο βαθμό τις τιμές των τουριστικών αγαθών σε χαμηλότερα επίπεδα, αναπτύσσοντας με αυτόν τον τρόπο καθοριστικά κίνητρα στους επισκέπτες (Βαρβαρέσος, 2013).

Τα κράτη αυτά εστιάζουν κυρίως στο τουριστικό αγαθό το οποίο εμφανίζει την πιο υψηλή εισοδηματική ελαστικότητα, κάτι το οποίο πολλές φορές σημαίνει πως οι αφίξεις διεθνών τουριστών είναι δυνατόν να παρουσιάσουν σταδιακά σημαντική ανοδική τάση στην περίπτωση στην οποία γίνει κάτι ανάλογο στο κατά κεφαλήν εισόδημα των πιθανών επισκεπτών. Επομένως, ο κλάδος αυτός διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη χρηματοοικονομική ανάπτυξη και μεγέθυνση των κρατών. Με στόχο να υλοποιηθεί, όμως, κάτι τέτοιο είναι ζωτικής σημασίας να υφίστανται τα κατάλληλα κριτήρια και οι απαιτούμενες συνθήκες.

Μερικοί από τους πιο καθοριστικούς τομείς των χρηματοοικονομικών θετικών και αρνητικών συνεπειών της τουριστικής ανάπτυξης είναι το ξένο συνάλλαγμα, η απασχόληση, η περιφερειακή ανάπτυξη και η ανάπτυξη υποδομών, η φορολογία και ο πληθωρισμός, οι αλλαγές στην κοινωνική δομή, οι αλλαγές στη γλώσσα, η μετακίνηση των ανθρώπων, οι αλλαγές στις κοινωνικές σχέσεις, τα ήθη και τα έθιμα καθώς επίσης και η εμπορευματοποίηση πολιτισμού και παράδοσης (Λαγός, 2018).

ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

2.1 Βασικές έννοιες

Αρκετοί είναι οι ορισμοί οι οποίοι κατά καιρούς έχουν δοθεί στη συγκεκριμένη έννοια μέσα από την προσπάθεια προσέγγισης του εν λόγω όρου, καθώς αποτελεί ένα σύγχρονο και παράλληλα εξαιρετικά πολύπλοκο ζήτημα το οποίο εντοπίζεται στη νεότερη πολιτική εξουσία. Έτσι, επομένως, οι πιο απλοί ορισμοί, προσεγγίζουν το ζήτημα αυτό σαν τη βία είτε ακόμη και σαν απειλή βίας, που σκοπό έχει την ανάπτυξη εκφοβισμού είτε στο να κατορθώσει να μεταβάλλει τη στάση είτε τις διαθέσεις σε ένα σύνολο πληθυσμού (Rubin and Rubin, 2009).

Ορισμοί που περιέχουν την άσκηση της τρομοκρατίας σε ένα νομικό πλαίσιο, εμμένουν στο πως η εγκληματική βία όπως και η ποινική αντιμετώπισή της είναι χρήσιμη. Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος, επομένως, που οι συγκεκριμένοι ορισμοί δεν είναι εφικτό να προσεγγίσουν πλήρως τα βασικότερα αίτια αλλά και τις αφορμές ύπαρξης του συγκεκριμένου φαινομένου και περιορίζονται μονάχα με τα παράγωγα των τρομοκρατικών ενεργειών (Gupta, 2004).

Από την άλλη μεριά, όμως, οι ορισμοί οι οποίοι είναι αναλυτικότεροι, ως επί το πλείστον εστιάζουν στα κοινωνική κίνητρα και την πολιτική διάσταση που εγείρουν τις οργανώσεις αυτής της μορφής. Οι πρακτικές οι οποίες λογίζονται ως τρομοκρατία σε εθνικό είτε ακόμα και σε παγκόσμιο επίπεδα είναι οι απαγωγές, οι βομβιστικές ενέργειες, οι ομηρίες, οι πυροβολισμοί και οι δολοφονίες, οι επιθέσεις σε διαφορετικές εγκαταστάσεις, οι αεροπειρατείες, η πρόκληση επεισοδίων με στόχο τη δημιουργία φόβου κλπ (Kucukaltan, 2006).

Η πιο αποδεκτή ορολογία αυτής της έννοιας είναι πως το εν λόγω φαινόμενο αφορά τη χρήση βίας που αποτελεί συνέπεια υπολογισμού, τις περισσότερες φορές λογίζεται σαν έγκλημα σε εθνικό επίπεδο και απευθύνεται κατά ατόμων είτε περιουσίας, αποτελεί δε απειλή των συμβόλων μιας κοινωνίας, με κυριότερο στόχο πολιτικά είτε ακόμα και ιδεολογικά κέρδη τα οποία οριοθετούνται με υποκειμενικά κριτήρια (Rubin and Rubin, 2009).

Το φαινόμενο αυτής της μορφής αφορά τη μη νόμιμη χρησιμοποίηση βίας είτε την απειλή χρήσης της είτε ακόμα και χρησιμοποίηση βίας κατά ανθρώπων είτε περιουσίας, με κυριότερο στόχο τη διάβρωση της κοινωνίας είτε τον κλονισμό μιας κυβέρνησης, έτσι ώστε να επέλθει αποκόμιση πολιτικού, θρησκευτικού είτε ιδεολογικού κέρδους. Η παραπάνω οδηγία είναι σημαντική και για την τυπολογία των δράσεων αυτής της μορφής που κρίνει σαν τρομοκρατική τις πρακτικές οι οποίες λογίζονται με αυτόν τον όρο και είναι εφικτό να αφορούν τον εκφοβισμό, την προπαγάνδα, τις ένοπλες επιθέσεις, τις κλοπές, τις βομβιστικές ενέργειες, τις δολοφονίες κλπ (Gurta, 2004).

2.2 Μορφές τρομοκρατίας

Οι κυριότερες μορφές αυτού του φαινομένου περιέχονται σε καθορισμένα είδη όπως είναι ο ισλαμικός εξτρεμισμός, το terrorism on demand, το single issue terrorism καθώς επίσης και η τρομοκρατική δράση και το καινούριο οργανωμένο έγκλημα. Η πρώτη μορφή εξ αυτών αγορά τις οργανώσεις οι οποίες στο σύνολό τους εκφράζουν την ισλαμική βία. Κατά κύριο λόγο έχουν ιδεολογικό υπόβαθρο που πολλές φορές φτάνει στα όρια είτε ακόμα και τα ξεπερνάει, του θρησκευτικού παραληρήματος (Kucukaltan, 2006).

Τις περισσότερες φορές παρουσιάζεται με πολλές και διαφορετικές πρακτικές τρομοκρατικής βίας με αρκετούς νεκρούς, με γνωρίσματα που μοιάζουν σε μεγάλο βαθμό με την ακροδεξιά βία. Οι τρομοκράτες αυτής της μορφής είναι φανατικοί και δεν τους νοιάζει κάποιο άμεσο πολιτικό κέρδος, αλλά ικανοποιούνται με το να δημιουργήσουν τεράστιες καταστροφές δίχως να τους ενδιαφέρουν οι

ανθρώπινες ζωές. Πρακτικές αυτής της μορφής έχουν εκδηλώσει οργανώσεις όπως είναι για παράδειγμα η Χεζμπολάχ, οι Τζιχαντιστές κλπ (Margariti, 2017).

Μια εξίσου σημαντική και ιδιαίτερα διαδεδομένη μορφή αυτού του φαινομένου είναι το single issue terrorism. Στη συγκεκριμένη μορφή υλοποιούνται εξτρεμιστικές πρακτικές από σύνολα ανθρώπων είτε μεμονωμένους ανθρώπους που επιθυμούν να παραπονεθούν για κυβερνητικά θέματα είτε για την κυβερνητική αδράνεια. Οι συγκεκριμένες οργανώσεις, έχουν αιτήματα τα οποία πολλές φορές δημιουργούν τεράστιο προβληματισμό στην κοινή γνώση και μάλιστα μερικά εξ αυτών έχουν ικανοποιηθεί από διαφορετικά κυβερνητικά καθεστώτα (Korstanje, 2018).

Τέλος, υφίσταται η τρομοκρατική δράση και το καινούριο οργανωμένο έγκλημα. Στην εν λόγω μορφή, με την απαρχή της η οποία προέρχεται από τα τέλη του διπολικού συστήματος και τις διαφοροποιημένες μεταβολές οι οποίες έγιναν σε πολιτικό αλλά και χρηματοοικονομικό επίπεδο, φροντίζει με στόχο τη διακίνηση διαφορετικών πρακτικών βίας όπως είναι για παράδειγμα οι δολοφονίες είτε οι επιχειρήσεις δολοφονικών πρακτικών κατά πολιτικών ανθρώπων (Argomaniz and Orla, 2015).

Εντός, όμως, των πλαισίων των σημερινών μορφών των τρομοκρατικών ενεργειών, περιέχεται και η χρησιμοποίηση όπλων μαζικής καταστροφής. Ήδη εδώ και αρκετά έτη, έχει αναπτύξει τεράστιο ζήτημα εξαιτίας της ευκολίας η οποία εντοπίζεται στη διακίνησή τους σε παγκόσμιο επίπεδο, με κυριότερη συνέπεια τον κίνδυνο διάδοσης του να έχει λάβει παγκόσμιες διαστάσεις. Η συγκεκριμένη κατηγορία διακρίνεται στην πυρηνική τρομοκρατία, στη χημική τρομοκρατία, στη βιολογική τρομοκρατία καθώς επίσης και στην ηλεκτρονική τρομοκρατία (Fidler, 2016).

2.3 Αίτια τρομοκρατίας

Το συγκεκριμένο φαινόμενο, παρά το γεγονός πως αποτελεί ένα σύγχρονο ζήτημα, βρίσκεται εδώ και μερικά χρόνια στο επίκεντρο τόσο της εθνικής όσο και της

παγκόσμιας πολιτικής. Φυσικά δεν είναι κάτι σταθερό στη διάρκεια των ετών και την ανθρώπινη ιστορία. Είναι, όμως, κάτι το οποίο αναπτύσσεται και δυστυχώς με ραγδαίους ρυθμούς με την ανάπτυξη της κοινωνίας και της οικονομίας. Αρκετοί ερευνητές χαρακτηρίζουν αυτό το ζήτημα ως μια μορφή παράσιτου το οποίο συμβιώνει με τον οργανισμό αλλά και που έχει τη δυνατότητα να τον καταστρέψει. Μερικές πιο βαθιές αιτίες και λόγοι οι οποίοι έχουν παίξει καθοριστικό ρόλο στη συγκεκριμένη εξέλιξη παρουσιάζονται παρακάτω (Rubin and Rubin, 2009).

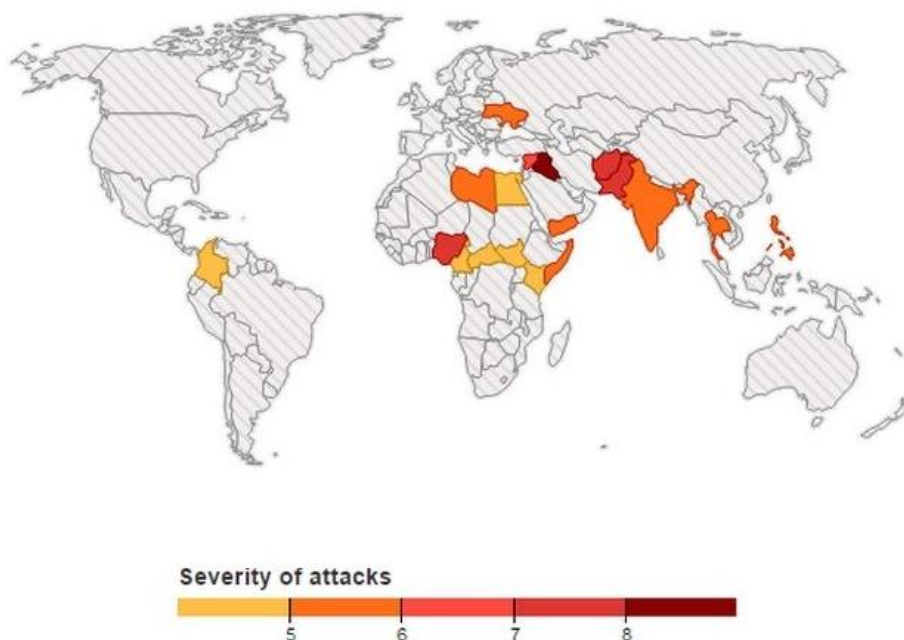
Η βασικότερη όλων των αιτιών είναι η εποπτεία μερικών εδαφών πλουσίων σε φυσικούς πόρους και κατά κύριο λόγο σε ενεργειακές πηγές. Στην περίπτωση στην οποία εκείνοι οι οποίοι επιθυμούν να επικρατήσουν σε μια τοποθεσία δεν είναι ποσοτικά υπολογίσιμη δύναμη τότε ενεργούν με στόχο τη δημιουργία φόβου, την ανασφάλεια καθώς επίσης και τον πανικό στους κρατούντες την τοποθεσία, εξαναγκάζοντάς τους με αυτόν τον τρόπο να αποχωρήσουν προς όφελός τους (LaFree and Joshua, 2017).

Η ανάπτυξη του συγκεκριμένου φαινομένου κατά κύριο λόγο προέρχεται από λόγους οι οποίοι έχουν άρρηκτη σχέση με τη δυσμενή χρηματοοικονομική κατάσταση (φτώχεια, ελλείψεις, στερήσεις κλπ), χρηματοοικονομικές κρίσεις και γενικότερα χρηματοοικονομική δυσπραγία η οποία πολλές φορές μαστίζει πολλά και διαφορετικά μέρη της γης (Argomaniz and Orla, 2015).

Όλα αυτά έχουν την ευχέρεια να δημιουργήσουν τεράστιες ανισότητες στις σχέσεις, τις οποίες είναι εφικτό να βιώνει ένα σύνολο ανθρώπων μέσα σε μια σύγχρονη κοινωνία. Επί της ουσίας αναφερόμαστε εδώ στην άνιση χρηματοοικονομική ανάπτυξη, η οποία εντοπίζεται όλα αυτά τα χρόνια στη διεθνή σκηνή. Με κυριότερο στόχο το εν λόγω σύνολο ανθρώπων να αντιδράσει στην υφιστάμενη κατάσταση και επιθυμώντας να αλλάξει το status quo πολλές φορές προβαίνει σε βίαιες πρακτικές σε βάρος του υπάρχοντος καθεστώτος (Rubin and Rubin, 2009).

Μια εξίσου σημαντική αιτία για την ύπαρξη αλλά και τη ραγδαία ανάπτυξη αυτής της κατάστασης είναι και οι θρησκευτικές και μειονοτικές διαμάχες. Το φαινόμενο αυτό με θρησκευτικά κίνητρα δεν είναι εύκολα ανιχνεύσιμο λόγω του ότι πίσω του κρύβονται και άλλα κίνητρα (εθνικιστικά, αντί-κυβερνητικά αλλά και

πολιτικά). Χαρακτηριστικό παράδειγμα μιας τέτοιας μορφής είναι οι επιθέσεις των τρομοκρατών της Αλ Κάιντα, που κατά τις επιθέσεις τους επικαλούνται το όνομα του θεού τους (Korstanje, 2018).

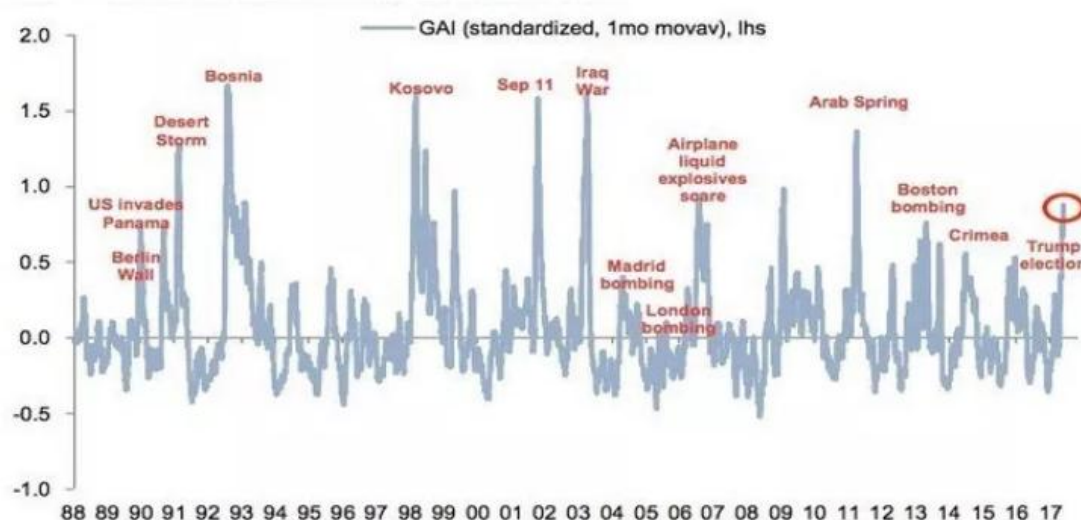

Εικόνα 2.1 : Χώρες που πλήττονται περισσότερο από την τρομοκρατία³ Irish republican army- Wikipedia

Ένα εξίσου βασικό παράδειγμα αποτελεί η δράση του IRA. Εκτός από τα πολιτικά κίνητρα είχε και θρησκευτικά, αφού εκτός της χρηματοοικονομικής και διοικητικής ανεξαρτητοποίησης της Ιρλανδίας από τους Βρετανούς, αγωνιζόταν και για την ίση μεταχείριση προτεσταντών και καθολικών. Σε ό,τι είχε να κάνει με τις μειονοτικές διαμάχες πολλές έρευνες τις αναφέρουν σαν χαρακτηριστικό παράδειγμα των εθνικιστικών εκκαθαρίσεων των Ναζί κατά των Εβραίων και των Ρομά στα στρατόπεδα συγκέντρωσης κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Εξίσου σημαντικό παράδειγμα, όμως, είναι και οι συγκρούσεις Κροατών και Σέρβων είτε των Σέρβων

³ [<https://www.news247.gr/kosmos/mpoko-charam-i-pio-foniki-tromokratiki-organosi-ston-planiti.6387790.html>]

με τους Αλβανούς στην πρώην Γιουγκοσλαβία που αφορούσαν και θρησκευτικά κίνητρα (LaFree and Joshua, 2017).

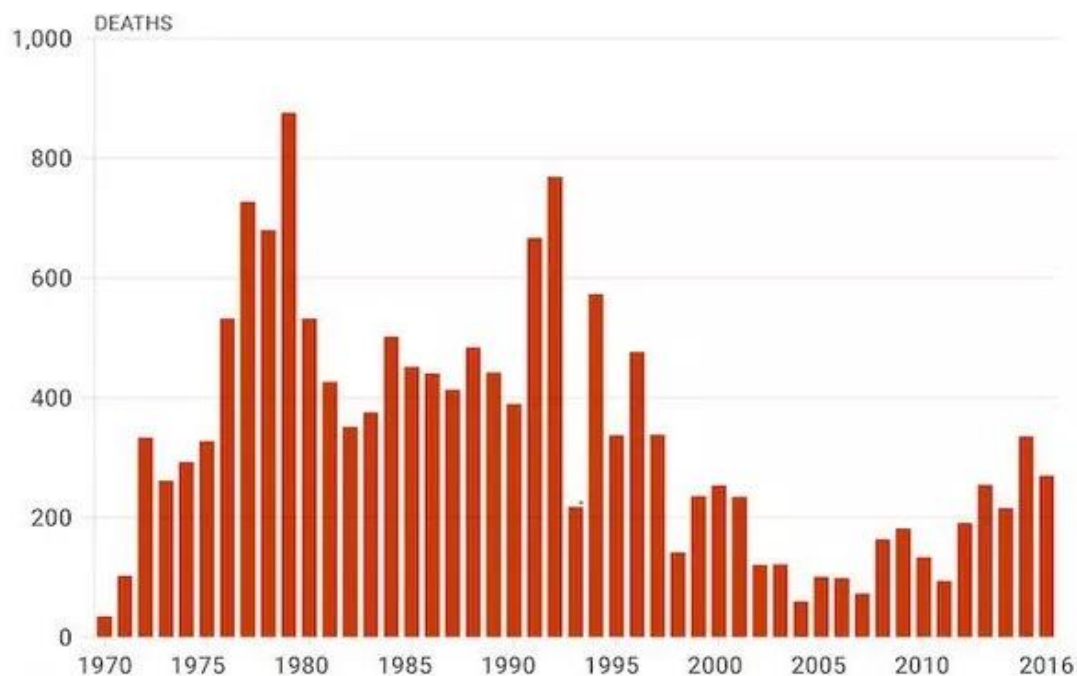
Εικόνα 2.2 : Ιστορικό τρομοκρατικών επιθέσεων (Φράγκου, 2017)

2.4 Στατιστικά στοιχεία

Σχεδόν 1000 άνθρωποι συνελήφθησαν την περίοδο του 2017 για ανάμειξη σε τρομοκρατικές ενέργειες. Οι πιο πολλές συλλήψεις αφορούσαν τους τζιχαντιστές. Το σύνολο αυτό παρουσίασε ανοδική τάση μετά από αρκετές συνεχόμενες χρονιές (εάν αναλογιστεί κανείς πως την περίοδο του 2014 οι συλλήψεις ήταν 395, 687 το 2015 και 718 την περίοδο του 2016).

Την περίοδο του 2017, σε αναλογία 142 θυμάτων από επιθέσεις αυτής της μορφής, τα 135 σκοτώθηκαν από τζιχαντιστές. Περίπου το 33% του συνόλου των συλλήψεων άνηκαν σε ηλικιακή ομάδα μικρότερη των 25 χρόνων ζωής. Έρευνες αναφέρουν πως τα εκρηκτικά είναι εκείνα τα οποία χρησιμοποιούνται στο 40% των επιθέσεων. Παρά το γεγονός πως οι συγκεκριμένοι τρομοκράτες έχουν στην κατοχή τους ένα μεγάλο ποσοστό όπλων, η χρησιμοποίηση εκρηκτικών μηχανισμών

εξακολουθεί να αποτελεί το βασικότερο μέσο επιθέσεων τους. Ο βασικότερος λόγος είναι η τεράστια και συμβολική ισχύ τους (Margariti, 2017).

Εικόνα 2.3 : Θάνατοι από τρομοκρατικές επιθέσεις στη Δυτική Ευρώπη (1970-2016)
(Φράγκου, 2017)

Σε ό,τι έχει να κάνει με την πιθανή χρησιμοποίηση προηγμένων μηχανισμών, είναι σημαντικό να τονιστεί πως η σημερινή τάση αφορά τη χρησιμοποίηση μη επανδρωμένων οχημάτων (τα διαδεδομένα σε όλους drones). Για παράδειγμα, αυτό συμβαίνει κυρίως στη Συρία και το Ιράκ η ζώνη μάχης των οποίων είναι πιθανό να ενθαρρύνει και άλλους υποστηρικτές του τζιχαντισμού και τη χρησιμοποίηση παρόμοιων μεθόδων.

Στο συγκεκριμένο σημείο είναι σημαντικό να επισημανθεί πως το 40% των ενεργειών αυτών στην ΕΕ λογίζεται πως χρηματοδοτείται διαμέσου του εγκλήματος, κυρίως από τη διακίνηση ναρκωτικών, ληστειών, την πώληση απομιμήσεων διαφορετικών ειδών, την τοκογλυφία και τις διάφορες διαρρήξεις. Στη σημερινή εποχή, έρευνες αναφέρουν πως οι γυναίκες και τα παιδιά αναλαμβάνουν όλο και πιο

ενεργητικούς ρόλους στις επιχειρήσεις των τζιχαντιστών, αφού το 26% των συλλήψεων κατά την περίοδο του 2016 ήταν γυναίκες, μια τεράστια ανοδική τάση σε σύγκριση με την περίοδο του 2018 (σχεδόν 18%). Οι ίδιες έρευνες αναφέρουν πως πιο πολλά από 40 παιδιά (που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα έως 12 χρόνων ζωής) έχουν ταξιδέψει στη Συρία και το Ιράκ (Korstanje, 2018).

Εικόνα 2.4 : Τρομοκρατικές επιθέσεις τελευταίων ετών στην Ευρώπη⁴ Wikipedia.

Καθοριστικό ρόλο στη σημερινή εποχή, παίζει και η διαδικτυακή προπαγάνδα. Το μέγεθος της προπαγάνδας του Ισλαμικού κράτους ελαττώθηκε κατά την περίοδο του 2016 λόγω των πιο μικρών ρυθμών παραγωγής καθώς επίσης και του σημαντικού περιορισμού της διασποράς. Μετά από το εξαιρετικά υψηλό σημείο στα μέσα της περιόδου του 2015, το σύνολο των καινούριων βίντεο που αναπτύχθηκαν από το συγκεκριμένο κράτος σιγά-σιγά ελαττώθηκε (LaFree and Joshua, 2017).

⁴ [<https://www.lifo.gr/now/world/156921>]

Στα τέλη του 2016, η συχνότητά τους ελαττώθηκε σε ακόμα μεγαλύτερο επίπεδο. Στη σημερινή εποχή, οι τζιχαντιστικές οργανώσεις έχουν αναπτύξει ένα σύνθετο και καλά οργανωμένο δίκτυο. Διαμέσου των διαφορετικών αναρτήσεων ενημερώνουν τους υποστηρικτές τους και προβάλλουν τις βίαιες τρομοκρατικές ενέργειές τους σαν ένδειξη δύναμης και δόξας (Fidler, 2016).

2.5 Συνέπειες

Οι συγκεκριμένες επιθέσεις αποτελούν εξωγενείς διαταρακτικές παραμέτρους που αναστατώνουν την καθημερινότητα της κοινωνικής αλλά και της χρηματοοικονομικής ζωής με αρκετές και διαφορετικές πολιτικές συνέπειες τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Από τη στιγμή που οι επενδυτές αναμένουν επιθέσεις και σε μελλοντική βάση, λαμβάνουν την απόφαση να μειώσουν τις επιρροές αυτών των επιθέσεων, αλλάζοντας τις επιλογές τους, επενδύοντας σε εταιρίες που είναι ήδη σταθεροποιημένες και έχουν την οικονομική ευχέρεια, με δράσεις οι οποίες προσφέρουν ασφάλεια και σταθερότητα είτε σε εταιρίες και οργανισμούς που το ανθρώπινο συναίσθημα δεν επηρεάζεται από τις φοβίες και την ανασφάλεια που υφίσταται από τις συγκεκριμένες επιθέσεις (Margariti, 2017).

Εκτός από τις άμεσες επιπτώσεις των εν λόγω επιθέσεων, που αναφέρονται στο σύνολο των θυμάτων και τις υλικές καταστροφές, το συγκεκριμένο φαινόμενο επιφέρει καθοριστικές επιρροές και επιδράσεις σε αρκετούς και διαφορετικούς κλάδους της σύγχρονης οικονομίας, άμεσα είτε ακόμα και έμμεσα. Το άμεσο χρηματοοικονομικό κόστος αυτών των επιθέσεων είναι εξαιρετικά εύκολο να οριοθετηθεί και να υπολογιστεί (Kucukaltan, 2006).

Έρευνες αναφέρουν πως το ακριβές και άμεσο κόστος της επίθεσης της 11^{ης} Σεπτεμβρίου σε κτήρια και εξοπλισμό ξεπερνούσε τα 16 δισεκατομμύρια δολάρια. Όμως αυτό ήταν μονάχα η μια πλευρά του νομίσματος. Στην άλλη πλευρά, είναι σημαντικό να αναφέρουμε και το κόστος για την αποκατάσταση και την καθαριότητα του χώρου της επίθεσης, το κόστος των μισθών που χάθηκαν εξαιτίας κλεισίματος της αγοράς κλπ (Rubin and Rubin, 2009).

Επίσης, είναι σημαντικό να επισημανθεί και το κόστος των ανθρώπινων ζωών που δεν είναι εφικτό να υπολογιστεί μονάχα με χρηματοοικονομικά δεδομένα. Το κόστος του πόνου και της δυστυχίας που αποτελεί τη βασικότερη επίπτωση του συγκεκριμένου χτυπήματος αλλά και η αξία των χαμένων εργατοωρών από την παραγωγή, εξαιτίας των τραυματισμών που δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθούν. Εκτός από τα παραπάνω, όμως, εξαιρετικά σημαντικές συνέπειες εντοπίζονται και στην κατανάλωση, στις δημόσιες δαπάνες, στο εμπόριο και στις εξαγωγές, στις άμεσες ξένες επενδύσεις, στον τουρισμό αλλά και στις αγορές γενικότερα (Argomaniz and Orla, 2015).

2.6 Τάσεις της σημερινής εποχής

Στη σύγχρονη εποχή, η μορφή την οποία έχει λάβει το φαινόμενο της τρομοκρατίας σε παγκόσμιο επίπεδο έχει σαν βασικότερη συνέπεια να έχει διαμορφώσει μερικές καθοριστικές τάσεις αλλά και αντιλήψεις των πολιτών αλλά και των ίδιων των κυβερνήσεων. Οι κυβερνήσεις της ΕΕ είναι σημαντικό να ενημερώσουν την κοινή γνώμη σε μια ανυποχώρητη στάση κατά του συγκεκριμένου φαινομένου (Glaser, 2015).

Η ανάπτυξη ενός τέτοιου κλίματος είναι ζωτικής σημασίας έτσι ώστε να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα κατά του εν λόγω φαινομένου. Φυσικά αυτό δεν είναι εφικτό να γίνει στην περίπτωση στην οποία οι κυβερνήσεις κάνουν διακρίσεις ανάμεσα στους καλούς και στους κακούς τρομοκράτες, στην περίπτωση στην οποία δικαιολογούν τρομοκράτες είτε στην περίπτωση στην οποία εξεγείρονται μονάχα όταν τα θύματα είναι δικοί τους πολίτες (Margariti, 2017).

Εξίσου καθοριστικό είναι το γεγονός πως οι τρομοκρατικές ενέργειες μακριά από την εστία συγκρούσεων και με θύματα ανύποπτους και αθώους είναι σημαντικό να καταδικάζονται πέρα για πέρα. Μονάχα σε περίπτωση στην οποία υφίσταται ισχυρή αντίδραση εστιασμένη σε ένα κοινό κώδικα ηθικής κατά κάθε πρακτικής αυτής της μορφής, είναι εφικτό να υπάρξει η κατάλληλη σύμπνοια η οποία αποτελεί και το κυριότερο κριτήριο για μια κοινή δράση (Fidler, 2016).

Όσο πιο συχνά αντιδρά μια κυβέρνηση εστιασμένη σε έναν τέτοιο κώδικα και λιγότερο εστιασμένη σε μερικά εθνικά συμφέροντα τόσο περισσότερο περιορίζονται οι πιθανότητες αυτή να υποκύψει σε διάφορους εκβιασμούς των τρομοκρατών. Η διεθνής συνεργασία καθώς επίσης και η συλλογή είτε η ανταλλαγή στοιχείων είναι ζωτικής σημασίας να ενισχυθούν καθώς το 1^ο μέσο με βασικότερο στόχο την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου λογίζεται πως είναι η ύπαρξη στοιχείων και δεδομένων σε παγκόσμιο επίπεδο σε ό,τι έχει να κάνει με το συγκεκριμένο φαινόμενο.

Ακόμα, διμερείς συμφωνίες είτε και ακόμη ευρύτερες μεταξύ χωρών και κυρίως των Ευρωπαίων στα πλαίσια της ΕΕ χρειάζεται να παρουσιάσουν καθοριστική ανοδική τάση, με κυριότερο στόχο οι τρομοκράτες να καταζητούνται σε ένα κράτος και να συλλαμβάνονται σε ένα άλλο και να παραδίδονται δίχως καθυστέρηση στο κράτος στο οποίο υλοποίησαν μια τέτοια ενέργεια (LaFree and Joshua, 2017).

Οι φιλελεύθερες δημοκρατίες είναι σημαντικό, στη σημερινή εποχή, να ασχοληθούν κατά κύριο λόγο με τα δικαιώματα των θυμάτων της τρομοκρατίας, και όχι με αυτά των τρομοκρατών. Υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες οι ποινές τους είναι καθοριστικό να είναι δρακόντιες. Σε ό,τι έχει να κάνει με την ασφάλεια, αυτή είναι ζωτικής σημασίας να ενισχυθεί ακόμα περισσότερο και να πληρεί όλα τα απαιτούμενα κριτήρια ασφαλείας δίχως καμία απολύτως εξαίρεση. Ταυτόχρονα, ο εκάστοτε υπεύθυνος φορέας είναι σημαντικό να έχει την ευχέρεια να επιβάλλει επιπλέον μέτρα ασφαλείας (Argomaniz and Orla, 2015).

Ακόμα, χρειάζεται και η ύπαρξη μιας πιο συντονισμένης επιθετικής τακτικής κατά του εν λόγω φαινομένου. Οι πολίτες της ΕΕ είναι σημαντικό να έχουν άμεση συνεργασία με όσους ενεργούν προκειμένου να αντιμετωπίσουν το διεθνές αυτό φαινόμενο, λαμβάνοντας, παράλληλα, διπλωματικές, χρηματοοικονομικές αλλά και στρατιωτικές αποφάσεις (Νικολαΐδης, 2017).

Σε ό,τι έχει να κάνει με τα χρηματοοικονομικά μέτρα, θα πρέπει να τονιστεί πως αρκετές χώρες οι οποίες έχουν τεράστια ανάγκη, καταναλωτικών αγαθών, τεχνολογίας, όπλων, δανεισμών κλπ από άλλες χώρες είναι πολλές φορές υποστηρικτικές στο συγκεκριμένο φαινόμενο. Στις χώρες αυτές είναι σημαντικό να

εφαρμοσθεί ένα συντονισμένο μποϋκοτάζ έτσι ώστε να εξαναγκαστούν να σκεφτούν τις πράξεις τους.

Επομένως, είναι ζωτικής σημασίας οι δημοκρατίες να υποστηρίζουν τη θέση ότι το φαινόμενο αυτό, έχοντας σαν κυριότερο σκοπό αθώους, δεν αποτελεί μια αποδεκτή πράξη των ατομικών δικαιωμάτων, χωρίς να υφίσταται καμία απολύτως σχέση με τα κίνητρά τους είτε τους στόχους τους οποίους έχουν υιοθετήσει από τους δολοφόνους. Ακόμα, η αρχή ότι ο τρομοκράτης ο οποίος λειτουργεί εναντίον της δημοκρατίας. Λειτουργεί εναντίος της εκάστοτε δημοκρατίας είναι σημαντικό να αποτελεί στη σύγχρονη εποχή τη βάση για την ύπαρξη και την ανάπτυξη μιας παγκόσμιας συνεργασίας (LaFree and Joshua, 2017).

ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

3.1 Εισαγωγή

Με τον όρο τρομοκρατική κρίση σε αυτόν τον κλάδο μπορεί να καλούμε κάποια σημαντικά περιστατικά όπως είναι για παράδειγμα το τσουνάμι στη Ν.Α. Ασία, διάφορα τρομοκρατικά χτυπήματα, τη νόσο των πουλερικών, διάφορες καταστάσεις οι οποίες υφίστανται αναπάντεχα, η κυριαρχία πανικού, η συναισθηματική φόρτιση, το επικοινωνιακό χάος, το γεγονός πως πλήττεται σε σημαντικό επίπεδο η εικόνα των επιχειρήσεων κλπ (Καφφές, 2010).

Ζώντας σε έναν κόσμο, όπου οι κρίσεις κοινωνικές, χρηματοοικονομικές καθώς επίσης και περιβαλλοντικές διαδέχονται η μια την άλλη, αναπτύσσοντας ένα κλίμα ανασφάλειας, αβεβαιότητας και φόβου, το κυριότερο ερώτημα το οποίο υφίσταται δεν είναι εάν θα υπάρξει είτε όχι μια τυχαία κατάσταση η οποία θα επιφέρει μια καινούρια κρίση αυτής της μορφής, αλλά πότε και που αυτή θα υπάρξει και πόσο καλά προετοιμασμένοι θα είμαστε προκειμένου να την καταπολεμήσουμε άμεσα (Μοίρα και Μυλωνόπουλος, 2004).

Η εμπειρία των τελευταίων ετών είναι πλούσια σε ένα μεγάλο σύνολο διαφορετικών καταστάσεων σε εθνικό αλλά κατά κύριο λόγο σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα δυο κυριότερα γεγονότα, που επέφεραν την αίσθηση και σημαντικό προβληματισμό ήταν το τρομοκρατικό χτύπημα στους δίδυμους πύργους των ΗΠΑ την περίοδο του 2001 και η μεταδοτική θανατηφόρα ασθένεια του ιού της άτυπης πνευμονίας. Τα τρομοκρατικά χτυπήματα, είτε στρέφονται άμεσα εναντίον

τουριστικών προορισμών και έχουν σαν βασικότερο σκοπό να πλήξουν την οικονομία είτε έχουν διαφορετικούς σκοπούς (Καφφές, 2010).

Μελέτες που έχουν υλοποιηθεί τα τελευταία χρόνια έχουν δείξει πως υφίσταται τεράστια σχέση ανάμεσα στην τρομοκρατία και στις τουριστικές ροές, αλλά και στις ξένες επενδύσεις, στο διεθνές εμπόριο, στις χρηματαγορές κλπ. γενικά, οι άσχημες καταστάσεις οι οποίες υφίστανται σε έναν σημαντικό τουριστικό προορισμό πολλές φορές αποτρέπουν δυνητικούς τουρίστες να τον επισκεφτούν και σε αρκετές περιπτώσεις τους οδηγούν σε διαφορετικούς προορισμούς που είναι πιο ασφαλείς. Είναι, παράλληλα, εφικτό μια άσχημη κατάσταση η οποία υφίσταται σε ένα κράτος να αποτρέπει δυνητικούς επισκέπτες να πάνε όχι μονάχα στη συγκεκριμένη χώρα, αλλά σε ολόκληρη την ευρύτερη περιοχή, όπου ανήκει αυτό το κράτος (White, 2017).

Οι συνέπειες των άσχημων αυτών γεγονότων στις τουριστικές ροές και σε άλλες εξίσου καθοριστικές χρηματοοικονομικές μεταβλητές έχουν άμεση σχέση με την ισχύ αλλά και τη συχνότητα με την οποία υλοποιούνται. Ακόμα, οι εν λόγω συνέπειες διαφέρουν σε καθοριστικό επίπεδο από κράτος σε κράτος, αλλά και από εποχή σε εποχή. Τέλος, η έως σήμερα εμπειρία έχει δείξει πως ο συγκεκριμένος κλάδος ήταν εξαιρετικά ανθεκτικός στις περισσότερες κρίσεις οι οποίες υπήρξαν όλα αυτά τα χρόνια και ποτέ δεν υπέφερε από βαθιά κρίση, που να είχε διάρκεια. Το συγκεκριμένο γεγονός παρουσιάζει τον καθοριστικό ρόλο τον οποίο διαδραματίζει αυτός ο κλάδος σαν ένα κεντρικό και σταθεροποιητικό δεδομένο αναπτυξιακής πολιτικής αρκετών κρατών (Manelici, 2017).

3.2 Η ευπάθεια του τουρισμού από την τρομοκρατία

Βάσει ερευνών, ο κλάδος αυτός αποτελεί μια σημαντική βιομηχανία στην οποία τόσο η ζήτηση όσο και η προσφορά είναι εφικτό να είναι εξαιρετικά ευαίσθητες σε ακραία γεγονότα όπως είναι για παράδειγμα η τρομοκρατία είτε ακόμα και η πολιτική βία. Οι ίδιες έρευνες αναφέρουν πως η απουσία τρομοκρατίας είτε κάποιας μορφής βίας αποτελεί ένα σημαντικό κριτήριο, γενικά αποδεκτό για την ανάπτυξη των τουριστικών προορισμών (Reisinger, 2009).

Παρά το γεγονός αυτό, όμως, η τρομοκρατία και οι διαφορετικές μορφές βίας έχουν παρουσιάσει σημαντική ανοδική τάση τα τελευταία χρόνια, κάποιες εκ των οποίων απολαμβάνουν ταυτόχρονα μια ανοδική τάση δημοτικότητας σαν προορισμοί. Τα συγκεκριμένα γεγονότα είναι εφικτό να λογιστούν από τους τουρίστες σαν ένα σημαντικό ελάττωμα σε σχέση με τους καινούριους προορισμούς, οι οποίοι συνεχώς παρουσιάζονται στη σύγχρονη τουριστική αγορά (Glaser, 2015).

Ο αντίκτυπος του φαινομένου της τρομοκρατίας σε ό,τι έχει να κάνει με την επιλογή των καταναλωτών και στις αποφάσεις στον κλάδο αυτόν αποτέλεσε τομέα έρευνας για την τουριστική ζήτηση. Αυτό το οποίο είναι σημαντικό να γνωρίζουμε είναι πως παρά την τεράστια αύξηση των τρομοκρατικών χτυπημάτων τα τελευταία χρόνια, οι πρακτικές αυτές και οι αρνητικές συνέπειες που επιφέρει στην τουριστική ζήτηση δεν αποτελούν ένα καινούριο φαινόμενο (Korstanje, 2018).

Η τρομοκρατία παρουσίασε ανοδική τάση από 206 καθοριστικές περιπτώσεις την περίοδο του '72 σε 3010 κατά την περίοδο του '85. Οι συγκεκριμένες καταστάσεις κατάφεραν να οδηγήσουν σε καθοριστική καθοδική τάση των εισροών και της ζήτησης σε αυτόν τον κλάδο, όπως η απώλεια πάνω από 1 εκατομμύριο αφίξεων από τις ΗΠΑ στην Ευρώπη (κάτω από 23%), σαν συνέπεια των επιδρομών των παλαιστίνιων τρομοκρατών στα τέλη εκείνης της περιόδου στα αεροδρόμια της Ρώμης αλλά και της Βιέννης και την αεροπειρατεία στην Αθήνα την επόμενη χρονιά (Καφφές, 2010).

Έως τα μέσα της δεκαετίας του '90 η συχνότητα αυτών των ενεργειών είχε μειωθεί αισθητά αλλά παρουσίασε ξανά νέα ανοδική τάση στο Ισραήλ, τη Μέση Ανατολή καθώς επίσης και στην Αφρική στα τέλη της εν λόγω δεκαετίας και στο ξεκίνημα του 21^{ου} αιώνα. παρά το γεγονός αυτό, όμως, οι πιο πολλές έρευνες έχουν χρησιμοποιήσει μια διαφορετική προσέγγιση διαμέσου χρονοσειρών. Για παράδειγμα γινόταν χρήση μηνιαίων αναλύσεων στοιχείων και χρονοσειρών με κυριότερο στόχο να καταφέρουν να αποδείξουν μια καθοριστική αρνητική συνέπεια αυτού του φαινομένου στα τουριστικά έξοδα στην Ισπανία και σε άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ και να υποστηρίξουν τα αποτελέσματα υποκατάστασης (Page, 2006).

Εναλλακτικά σε αρκετές έρευνες έχουν χρησιμεύσει μοντέλα κλασικής παλινδρόμησης, εκθετικές εξομαλύνσεις, μετά-αναλύσεις κλπ. Μελέτες έχουν

παρουσιάσει ένα θεωρητικό μοντέλο στο οποίο οι καταναλωτές έχουν ενεργό ρόλο σε μια απόφαση κατάρτισης προϋπολογισμού σε 2 διαφορετικές φάσεις. Σκοπός ήταν η βελτιστοποίηση της επιλογής τους για ταξίδι στο κράτος 1 είτε στο κράτος 2 και ενώ οι τιμές παρέμεναν οι ίδιες σε όλα τα υπόλοιπα αγαθά, οι τρομοκρατικές επιθέσεις οι οποίες υλοποιούνται σε ένα κράτος παρουσίαζαν ανοδική τάση που έπαιξε σημαντικό ρόλο στον αντιληπτό κίνδυνο των τουριστών για ταξίδια στα συγκεκριμένα κράτη (Diriye, 2015).

Σε ανάλογα αποτελέσματα έχουν οδηγηθεί και άλλες έρευνες που έχουν γίνει πριν μερικά χρόνια, οι οποίες έχουν δείξει πως τόσο η βαρύτητα όσο και η συχνότητα των τρομοκρατικών γεγονότων έχουν άμεση και αρνητική σχέση με την τουριστική ζήτηση. Οι ίδιες έρευνες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα πως ο αντίκτυπος της τρομοκρατίας σε αυτόν τον τομέα είναι εφικτό να εκδηλωθεί μέχρι και 3 μήνες μετά την υλοποίηση της επίθεσης και να κρατήσει για τεράστιο χρονικό διάστημα το οποίο κατά μέσο όρο κυμαίνεται από 6-9 μήνες μετά το συμβάν (Goldman and Neubauer-Shani, 2017).

Ερευνητές έχουν εστιάσει και τις συνέπειες των τρομοκρατικών πρακτικών στην ισραηλινή τουριστική βιομηχανία και έχουν διαπιστώσει πως όσο πιο σοβαρό είναι ένα γεγονός αυτής της μορφής, τόσο πιο μεγάλη είναι η ελάττωση της ζήτησης σε αυτόν τον τομέα μετά την εκδήλωση. Το αποτέλεσμα αυτής της έρευνας υλοποιήθηκε σε σχέση με το μηνιαίο αριθμό αφίξεων σε σχέση με τον δείκτη σοβαρότητας των τρομοκρατικών γεγονότων (Argomaniz and Orla, 2015).

3.3 Ο αντίκτυπος των τρομοκρατικών επιθέσεων στον τουρισμό

Η σύνδεση ανάμεσα σε αυτά τα δυο δεν είναι τυχαία. Πράγματι η επανεξέταση των πολλών και διαφορετικών τρομοκρατικών πρακτικών εναντίον αρκετών τουριστικών βιομηχανιών κατά την περίοδο των 4 τελευταίων δεκαετιών έχει άμεση σχέση με την πρόκληση με την οποία έρχονται αντιμέτωποι τόσο οι ερευνητές όσο και οι επαγγελματίες του τουρισμού, σε ό,τι έχει να κάνει με την

προσπάθεια κατανόησης της σύνθετης αυτής κατάστασης η οποία έχει προκύψει (Korstanje, 2018).

Παρά τη μεγάλη χρηματοοικονομική του δύναμη, ο κλάδος του τουρισμού πλήγεται σε τεράστιο επίπεδο από τις τρομοκρατικές επιθέσεις. Παρά την ανοδική τάση των συγκεκριμένων επιθέσεων που εστιάζουν στη θρησκεία από την περίοδο του '91 και μετέπειτα, οι περισσότερες επιθέσεις αυτής της μορφής στους τουριστικούς προορισμούς υπήρχαν ήδη από τα τέλη του Ψυχρού Πολέμου επιφέροντας μεγάλες απώλειες κερδών στον τουριστικό κλάδο (Reisinger, 2009).

Για παράδειγμα, την περίοδο του '85 που αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα, υπήρξαν σημαντικές ζημιές στον εν λόγω τομέα που έφτασαν τα 105 δισεκατομμύρια δολάρια. Εκείνη την εποχή, τα κράτη της Μεσογείου είχαν ελάττωση σχεδόν 1/2 στις κρατήσεις τους, ενώ η Αίγυπτος 65% ως επί το πλείστον εξαιτίας της αναβολής των τουριστικών ταξιδιών από την πλευρά των Αμερικανών, ενώ μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις εκείνης της περιόδου, οι ξενοδοχειακές μονάδες της Ρώμης είχαν μια σημαντική ελάττωση των κρατήσεων που ανερχόταν στο 60% σε ό,τι είχε να κάνει με τους επισκέπτες από τις ΗΠΑ (Μοίρα και Μυλωνόπουλος, 2004).

Ένα εξίσου σημαντικό παράδειγμα είναι η τρομοκρατική επίθεση στις ΗΠΑ την περίοδο του 2001, όπου η απώλεια εισροών σε αυτούς τους 2 κλάδους εκτιμάται πως ήταν από 7 μέχρι και 13 δισεκατομμύρια δολάρια, ενώ χάθηκαν σχεδόν 25 χιλιάδες θέσεις εργασίας έως και τα επόμενα 2 έτη. Επιπλέον, την επόμενη χρονιά υπήρξε καθοριστική καθοδική τάση των επισκεπτών κατά 14% συγκριτικά με την περίοδο του 2000 (Kucukaltan, 2006).

Παρά το γεγονός αυτό, όμως, η πληρότητα στις ξενοδοχειακές μονάδες είχε ξεκινήσει να παρουσιάζει σταδιακή ανοδική τάση μετά το πέρας 6 μηνών από την παραπάνω τρομοκρατική επίθεση. Ταυτόχρονα, η απασχόληση στις μονάδες αυτές ελαττώθηκε κατά 3%, ποσοστό που ισούται με 58 χιλιάδες θέσεις εργασίας, κατά τους τελευταίους μήνες του 2001 (Gupta, 2004).

Ένα εξίσου χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Λονδίνο, όπου οι 2 βομβιστικές επιθέσεις στα μέσα της περιόδου του 2005 έπαιξαν καθοριστικό ρόλο

στην οικονομία της Αγγλίας, που δεν ήταν σε περίοδο ανάπτυξης. Ειδικότερα, βάσει ερευνών εκείνης της περιόδου, το ποσοστό των ανθρώπων που έλαβαν την απόφαση να πάνε εν τέλει στο συγκεκριμένο προορισμό μετά την 1^η επίθεση ήταν 21% ενώ μετά την 2^η επίθεση το συγκεκριμένο ποσοστό παρουσίασε ανοδική τάση, φτάνοντας στο 27% (Rubin and Rubin, 2009).

Αρκετοί ερευνητές έχουν δείξει τεράστιο ενδιαφέρον για το πώς ο κλάδος αυτός έχει σχέση με μια τέτοια επίθεση. Υφίσταται η οπτική η οποία θέλει τους επισκέπτες σε ένα κράτος να γίνονται το επίκεντρο μια τρομοκρατικής ενέργειας καθώς εκλαμβάνονται σαν πρεσβευτές των κρατών από όπου προέρχονται. Εκτός από αυτό, ο συγκεκριμένος κλάδος, κυρίως ο μαζικός τουρισμός, είναι εφικτό να παίζει καθοριστικό ρόλο στην ανοδική τάση της βίας καθώς επίσης και των τρομοκρατικών επιθέσεων, λόγω του αντίκτυπου που έχει στο κράτος υποδοχής (Diriye, 2015).

Με στόχο να γίνει περισσότερο κατανοητή η εν λόγω οπτική θα μελετήσουμε συνοπτικά τις συνέπειες του τουρισμού στο κράτος υποδοχής. Μελέτες κατά καιρούς έχουν αναφέρει πως μια υψηλού επιπέδου συγκέντρωση επισκεπτών είναι δυνατόν να αναπτύξει ένα μεγάλο σύνολο μη θετικών αντιλήψεων από την πλευρά των ντόπιων πολιτών προς τους επισκέπτες (Goldman and Neubauer-Shani, 2017).

Οι τοπικές κοινότητες και κοινωνίες αναπτύσσουν και ανακαλύπτουν συνεχώς τον πολιτισμό μέσα από τις διαφορετικές κοινωνικές δράσεις και ως εκ τούτου η αντίληψη και η στάση των πολιτών αυτών σε σχέση με την πολιτισμική τους αυθεντικότητα συνεχώς αλλάζει. Οι συγκεκριμένες κοινωνικές συνέπειες είναι ευρείες και αφορούν τις μεθόδους με τις οποίες ο εν λόγω τομέας παίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη των συστημάτων αξιών, στις οικογενειακές σχέσεις, στην ατομική συμπεριφορά, στα επίπεδα ασφαλείας, στην ηθική συμπεριφορά αλλά και στην υλοποίηση των παραδοσιακών τελετών (Reisinger, 2009).

Οι απαιτήσεις του συγκεκριμένου τομέα σαν σημαντική δύναμη με στόχο την εξασφάλιση της ειρήνης είναι υπερβολικές. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο, οι κοινωνικές συνέπειες αυτού του τομέα στην τοπική κοινωνία έχει άμεση σχέση με το ποσοστό των παραγόμενων από αυτόν τον κλάδο εισροών που τις περισσότερες φορές καταλήγουν όντως στις κοινότητες υποδοχής. Παρά το γεγονός αυτό, όμως,

στις πιο πολλές περιπτώσεις, η πλειονότητα των εισροών αυτών καταλήγουν στις μεγαλύτερες τουριστικές εταιρίες και οργανισμούς και όχι στον τοπικό πληθυσμό (Korstanje, 2018).

Εκτός από όσα προαναφέρθηκαν, όμως, ο συγκεκριμένος τομέας είναι εφικτό να λογιστεί πως αντιπροσωπεύει ιδεολογικές αξίες, πολιτική νοοτροπία και συμπεριφορά της κοινωνικής τάξης από την οποία έχουν προέλευση οι επισκέπτες, ενώ ταυτόχρονα είναι δυνατόν από κάποιος να θεωρηθεί σαν ένα είδος συμβόλου του καπιταλισμού. Κατ' επέκταση, η τρομοκρατική επίθεση στους επισκέπτες είναι δυνατό να ληφθεί σαν μια βίαιη πρακτική απέναντι σε ένα καπιταλιστικό καθεστώς και σε μια κυρίαρχη κοινωνική τάξη (Glaser, 2015).

Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως λόγω του ότι ο συγκεκριμένος κλάδος είναι μια καθοριστική χρηματοοικονομική δράση, οι περισσότεροι τρομοκράτες πιστεύουν πως αποτελεί ένα αποδοτικό μέσο, έτσι ώστε να καταφέρουν να διαπραγματευτούν με τον αποστολέα του μηνύματος μιας τέτοιας επίθεσης και να αποκομίσουν σημαντικά οφέλη από μια τέτοια πράξη. Ακόμα, θα πρέπει να τονιστεί πως εξαιτίας της αισθητής ελάττωσης για κρατήσεις αεροπορικών εισιτηρίων, ελαττώνεται και η τιμή του πετρελαίου, λόγω της ελάττωσης της ζήτησης καυσίμων από τους αερομεταφορείς (Meindl, 2018).

3.4 Συνέπειες

Οι περισσότερες επιθέσεις αυτής της μορφής έχουν ως επί το πλείστον επαναστατικούς, αντικυβερνητικούς και υπό-επαναστατικούς σκοπούς. Οι επιθέσεις κατά των τουριστών βοηθούν τους τρομοκράτες να επιτύχουν στρατηγικούς σκοπούς. Κάποιοι εξ αυτών είναι η αστάθεια η οποία αναπτύσσεται από την οικονομία είτε η τεράστια έκταση την οποία λαμβάνουν οι συγκεκριμένες ενέργειες από τα ΜΜΕ (Khan, 2018).

Η τουριστική κίνηση σε αρκετά περιστατικά χρησιμεύει ως camouflage και ασφάλεια, αφού αρκετές ομάδες αλλοδαπών κυκλοφορούν σε μια τουριστική τοποθεσία. Οι τρομοκράτες έχουν την ευχέρεια να κυκλοφορούν ανάμεσα στους

τουρίστες και να υλοποιούν συναλλαγές σε ξένα νομίσματα δίχως να κινούν υποψίες. Λόγω του ότι ο τουριστικός τομέας συμβολίζει τον καπιταλισμό και αντιπροσωπεύει μια κυβέρνηση, μια επίθεση κατά του εν λόγω τομέα αντικατοπτρίζει επίθεση κατά της κυβέρνησης. Η τεράστια κάλυψη αυτών των επιθέσεων από τα σύγχρονα ΜΜΕ ενισχύει το προφίλ των τρομοκρατών και ενισχύει το μήνυμα το οποίο επιθυμούν να περάσουν (White, 2017).

Επίσης, οι τρομοκράτες διαμέσου αυτών των επιθέσεων έχουν τη δυνατότητα να επιτύχουν ιδεολογικούς στόχους, που είναι εφικτό να εξηγηθούν σε όρους σύγκρουσης αξιών, πολιτισμών είτε ακόμα και κοινωνικών είτε χρηματοοικονομικών επιπέδων. Οι ταξιδιώτες αποτελούν βασικό στόχο εξαιτίας της συμβολικής αξίας τους σαν έμμεσοι αντιπρόσωποι άλλων, ίσως εχθρικών κυβερνήσεων (Manelici, 2017).

Οι στατιστικές έχουν δείξει καθαρά πως ο κίνδυνος επιθέσεων αυτής της μορφής είναι δυνατόν να μεταβάλλει ριζικά τις μορφές τουριστικής ζήτησης. Από την άλλη πλευρά, όμως, η τουριστική δράση παίζει καθοριστικό ρόλο στην ανοδική τάση στην περίπτωση στην οποία ο κίνδυνος απομακρύνεται. Ένα από τα κυριότερα παραδείγματα είναι η μαζική ανοδική τάση της τουριστικής κίνησης στην Βόρεια Ιρλανδία κατά το 1^ο έτος της από κοινού εκχειρίας. (Goldman and Neubauer-Shani, 2017).

Γενικότερα, αυτό το οποίο είναι σημαντικό να γνωρίζουμε είναι πως τα ζητήματα των μη θετικών επιπτώσεων του φαινομένου της τρομοκρατίας έχουν κυριαρχήσει στις συζητήσεις σε ό,τι έχει να κάνει με την πολιτική ασφάλεια καθώς επίσης και την τουριστική ασφάλεια των τελευταίων ετών. Οι πολλές συζητήσεις προέρχονται από ένα μεγάλο σύνολο πρωτοφανών επιθέσεων των τελευταίων ετών που έχουν πλήξει το συγκεκριμένο κλάδο.

Παρόλο που η ουσία είναι στο φαινόμενο της τρομοκρατίας, όμως, από αυτή τίθενται αρκετά ζητήματα τα οποία έχουν άρρηκτη σχέση με την ασφάλεια όπως είναι για παράδειγμα οι τρομοκρατικές επιθέσεις με τουρίστες ως θύματα, τα γεγονότα επίθεσης ενόπλων, οι πολιτικές δολοφονίες, οι βομβαρδισμοί, η αλλαγή κυβερνήσεων και του πολιτικού κόμματος το οποίο επιφέρει σημαντικές επιρροές και επιδράσεις σε ένα κράτος καθώς επίσης και ο εμφύλιος πόλεμος (Diriye, 2015).

Εκτός από τα παραπάνω, όμως, εξίσου σημαντικά ζητήματα ασφαλείας είναι ο ανταρτοπόλεμος, οι πειρατείες, οι απαγωγές, οι διαδηλώσεις στον Ειρηνικό, οι ειρηνικές απεργίες, οι διαταραχές, τα επιτυχημένα πραξικοπήματα, οι μαζικές συλλήψεις, η πολιτική αστάθεια σε γειτονικά κράτη, η απειλή ενδεχόμενου πολέμου με άλλα κράτη, οι τρομοκρατικές επιθέσεις στην τουριστική βιομηχανία που έχει σχέση με αξιοθέατα, μεταφορές, στέγαση κλπ, τα μη επιτυχημένα πραξικοπήματα, οι πόλεμοι, η λογοκρισία των μέσων ενημέρωσης, η επιβολή στρατιωτικού νόμου, ο περιορισμός των πολιτικών δικαιωμάτων, οι πόλεμοι σε ένα γειτονικό κράτος, οι συλλήψεις καθοριστικών προσώπων, οι απειλές για επιθέσεις κατά μη τουριστικών στόχων (βομβιστική επίθεση, δολιοφθορά κλπ) καθώς επίσης και οι μη νόμιμες πολιτικές εκτελέσεις (Korstanje, 2018).

3.5 Παγκόσμιος Δείκτης Τρομοκρατίας

Ο συγκεκριμένος δείκτης αποτελεί μια διεξοδική έρευνα η οποία αναλύει το αντίκτυπο της τρομοκρατίας, σε 163 κράτη και καλύπτει το 99,7% του πληθυσμού της γης. Εστιάζοντας στους κυριότερους πόρους οι οποίοι έχουν διατεθεί με στόχο την καταπολέμηση αυτού του φαινομένου από κυβερνήσεις σε διεθνές επίπεδο, είναι ζωτικής σημασίας να αναλυθούν και να συγκεντρωθούν τα διαθέσιμα στοιχεία προκειμένου να γίνουν ευκολότερα κατανοητές οι διάφορες ιδιότητές του.

Έχει να κάνει με δεδομένα τα οποία ως επί το πλείστον συλλέγονται από τη βάση δεδομένων για τη διεθνή τρομοκρατία, την πιο αξιόπιστη πηγή δεδομένων για αυτό το φαινόμενο στη σύγχρονη εποχή. Αυτός ο δείκτης παράγει μια πολύπλοκη βαθμολόγηση, προκειμένου να προσφέρει ένα μεγάλο σύνολο ταξινομήσεων των κρατών σε ό,τι έχει να κάνει με τις κυριότερες συνέπειες αυτού του φαινομένου (Global Terrorism Index, 2018).

Ο συγκεκριμένος δείκτης είναι μοναδικός δεδομένου πως περιέχεται από συστηματικά καθώς επίσης και ολοκληρωμένα κωδικοποιημένα στοιχεία για 170 χιλιάδες τρομοκρατικές περιπτώσεις σε διεθνές επίπεδο και σε βάθος 45ετίας. Ο εν λόγω δείκτης βαθμολογεία το εκάστοτε κράτος σε κλίμακα από 0 μέχρι 10, όπου το 0

αφορά τη μηδενική επιρροή από αυτό το φαινόμενο και το 10 αποτελεί την πιο υψηλή μετρήσιμη επιρροή.

Τα κράτη κατηγοριοποιούνται σε φθίνουσα σειρά με τις χειρότερες βαθμολογίες να παρατίθενται πρώτες. Σε ετήσια βάση υφίσταται μια παρόμοια αναφορά για το ισχύον έτος. Παραδείγματα των κυριότερων δεδομένων τα οποία περιλαμβάνονται στις συγκεκριμένες αναλύσεις είναι οι διαφοροποιημένες κοινωνικές αλλά και χρηματοοικονομικές συνθήκες υπό τις οποίες παρουσιάζεται το φαινόμενο αυτό, οι πιο μακροπρόθεσμες τάσεις και η μέθοδος με την οποία το συγκεκριμένο φαινόμενο αλλάζει ανά έτος, οι γεωπολιτικοί παράμετροι οι οποίοι έχουν άμεση σχέση με αυτό το φαινόμενο και τους ιδεολογικούς σκοπούς των τρομοκρατικών ομάδων καθώς επίσης και τα είδη πολιτικών που υφίστανται από τους τρομοκράτες, οι τακτικοί σκοποί τους καθώς επίσης και η μέθοδος με την οποία θα εξελιχθεί με το πέρασμα των ετών (Global Terrorism Index, 2017).

Πίνακας 3.1 : Τα κυριότερα κράτη στη μέτρηση των επιπτώσεων της τρομοκρατίας

RANK	COUNTRY	SCORE	RANK CHANGE	RANK	COUNTRY	SCORE	RANK CHANGE
1	Iraq	9.746	↔	29	Saudi Arabia	5.479	↓ 3
2	Afghanistan	9.391	↔	30	France	5.475	↓ 7
3	Nigeria	8.660	↔	31	Palestine	5.330	↓ 1
4	Syria	8.315	↔	32	Burundi	5.316	↓ 4
5	Pakistan	8.181	↔	33	Nepal	5.295	↑ 11
6	Somalia	8.020	↑ 1	34	Russia	5.230	↓ 1
7	India	7.568	↑ 1	35	Lebanon	5.154	↓ 6
8	Yemen	7.534	↓ 2	36	China	5.108	↓ 5
9	Egypt	7.345	↑ 2	37	Burkina Faso	4.811	↑ 6
10	Philippines	7.181	↑ 2	38	Chad	4.752	↓ 4
11	Dem. Rep Congo	7.055	↑ 2	39	Germany	4.601	↓ 1
12	Turkey	7.036	↓ 3	40	Mozambique	4.579	↓ 1
13	Libya	6.987	↓ 3	41	Israel	4.578	↓ 5
14	South Sudan	6.756	↔	42	Indonesia	4.543	↔
15	Central African Rep	6.719	↑ 4	43	Angola	4.473	↑ 76
16	Cameroon	6.615	↓ 1	44	Iran	4.399	↑ 8
17	Thailand	6.252	↓ 1	45	Greece	4.291	↑ 1
18	Sudan	6.178	↔	46	South Africa	4.263	↑ 1
19	Kenya	6.114	↑ 3	47	Tunisia	4.088	↓ 6
20	USA	6.066	↑ 12	48	Belgium	4.060	↓ 8
21	Ukraine	6.048	↓ 4	49	Sri Lanka	4.048	↑ 19
22	Mali	6.015	↑ 3	50	Spain	4.024	↑ 36
23	Niger	6.004	↓ 3	51	Sweden	3.936	↑ 3
24	Myanmar	5.916	↑ 13	52	Uganda	3.926	↓ 7
25	Bangladesh	5.697	↓ 4	53	Bahrain	3.883	↑ 2
26	Ethiopia	5.631	↓ 2	54	Algeria	3.763	↓ 5
27	Colombia	5.611	↔	55	Venezuela	3.665	↑ 1
28	United Kingdom	5.610	↑ 7	56	Mexico	3.533	↑ 6

Πηγή : Global Terrorism Index, 2018

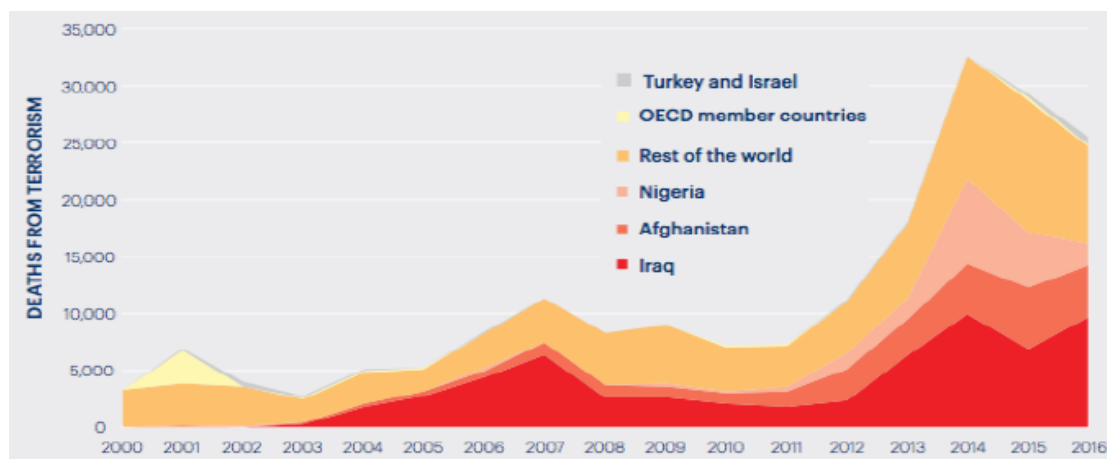
Βάσει για την αναφορά για την περίοδο του 2017, οι 4 πιο θανατηφόρες τρομοκρατικές ομάδες έχουν άμεση ευθύνη για το 59% των θανάτων για την περίοδο του 2016. Το ISIL ήταν η πιο θανατηφόρα τρομοκρατική ομάδα για την περίοδο του 2016 με 1/2 ανοδική τάση των θανάτων από την περίοδο του 2015. Η ομάδα αυτή σκότωσε περισσότερους από 9,1 χιλιάδες ανθρώπους εκείνη την περίοδο με το μεγαλύτερο ποσοστό των συγκεκριμένων θανάτων να γίνονται στο Ιράκ.

Η Γαλλία με την τρομοκρατική επίθεση από μοναχικό λύκο στη Νίκαια και 87 νεκρούς πήγε στην 17^η θέση των πιο πολύνεκρων τρομοκρατικών επιθέσεων για εκείνη την περίοδο, ενώ το Ιράκ και η Συρία βρίσκονται στις πρώτες 20 θέσεις. την περίοδο του 2016 εντοπίστηκε καθοριστική ελάττωση στους θανάτους από τρομοκρατία κατά 13% σε σχεδόν 25,7 χιλιάδες. Οι θάνατοι ελαττώθηκαν κατά 22% από την κορυφή της περιόδου του 2014. Ακόμα, υπήρξε ανοδική τάση του συνόλου των κρατών οι οποίες βελτίωσαν τη βαθμολογία τους, καθώς 79 κράτη βελτιώθηκαν ενώ 58 κράτη επιδεινώθηκαν (Global Terrorism Index, 2017).

Πίνακας 3.2 : Τρομοκρατικές επιθέσεις 2017

1	COUNTRY SOMALIA	CITY MOGADISHU	DEATHS 588	11	COUNTRY IRAQ	CITY MOSUL	DEATHS 100
	DATE 14/10/2017	GROUP AL-SHABAAB			DATE 21/6/2017	GROUP ISIL	
2	COUNTRY EGYPT	CITY BEIR AL-ABD	DEATHS 311	12	COUNTRY AFGHANISTAN	CITY KABUL	DEATHS 93
	DATE 24/11/2018	GROUP SINAI PROVINCE OF THE ISLAMIC STATE			DATE 31/5/2017	GROUP IS - KHORASAN CHAPTER	
3	COUNTRY IRAQ	CITY MOSUL	DEATHS 230	13	COUNTRY PAKISTAN	CITY SEHWAN	DEATHS 91
	DATE 17/3/2017	GROUP ISIL			DATE 16/2/2017	GROUP IS - KHORASAN CHAPTER	
4	COUNTRY IRAQ	CITY TAL AFAR	DEATHS 200	14	COUNTRY SOMALIA	CITY AF URUR	DEATHS 77
	DATE 4/6/2017	GROUP ISIL			DATE 8/6/2017	GROUP AL-SHABAAB	
5	COUNTRY IRAQ	CITY MOSUL	DEATHS 163	15	COUNTRY SYRIA	CITY DEIR EZ-ZOR	DEATHS 76
	DATE 1/6/2017	GROUP ISIL			DATE 4/11/2017	GROUP ISIL	
6	COUNTRY LIBYA	CITY BRAK	DEATHS 141	16	COUNTRY AFGHANISTAN	CITY GARDEZ	DEATHS 74
	DATE 18/5/2017	GROUP MISRATA BRIGADES			DATE 17/10/2017	GROUP TALIBAN	
7	COUNTRY CAR	CITY ALINDAO	DEATHS 133	17	COUNTRY NIGERIA	CITY ZAKI BIAM	DEATHS 73
	DATE 8/5/2017	GROUP UNION FOR PEACE IN CENTRAL AFRICA (UPC)			DATE 20/3/2017	GROUP FULANI EXTREMISTS	
8	COUNTRY SYRIA	CITY QARYATAYN	DEATHS 128	18	COUNTRY AFGHANISTAN	CITY GOMAL DISTRICT	DEATHS 72
	DATE 2/10/2017	GROUP ISIL			DATE 2/8/2017	GROUP TALIBAN	
9	COUNTRY SYRIA	CITY ALEPPO	DEATHS 127	19	COUNTRY AFGHANISTAN	CITY MIRZA WULANG	DEATHS 72
	DATE 15/4/2017	GROUP JAYSH AL-ISLAM (SYRIA)			DATE 3/8/2017	GROUP TALIBAN	
10	COUNTRY CAR	CITY BANGASSOU	DEATHS 108	20	COUNTRY NIGERIA	CITY JIBI	DEATHS 69
	DATE 13/5/2017	GROUP ANTI-BALAKA MILITIA			DATE 25/7/2017	GROUP BOKO HARAM	

Πηγή : Global Terrorism Index, 2018

Εικόνα 3.1 : Θάνατοι από τρομοκρατικές επιθέσεις κατά την περίοδο 2000-2016
(Global Terrorism Index, 2017)

Σε ό,τι έχει να κάνει με τον τουρισμό, είναι σημαντικό να τονιστεί πως η ανάπτυξη της Νότιας αλλά και της Μεσογειακής Ευρώπης (+1%) ήταν μέτρια, παρά τα υγιή αποτελέσματα στα πιο πολλά κράτη, οδηγούμενη από την Πορτογαλία (+13%), τον κορυφαίο προορισμό Ισπανία (+10%) καθώς επίσης και την Κροατία (+9%).

Στους βαλκανικούς προορισμούς υπήρξε ισχυρή ανάπτυξη της Σερβίας (+13%), της Σλοβενίας (+12%) καθώς επίσης και της Αλβανίας (+8%) καθώς επίσης και των νησιωτικών προορισμών όπως είναι για παράδειγμα η Μάλτα (+10%) και η Κύπρος (+20%). Η χώρα μας παρουσίασε ανοδική τάση της τάξης του 5% στις αφίξεις και η Ιταλία σχεδόν 3%. Ο υπό-περιφερειακός μέσος σταθμίστηκε εξαιτίας της καθοριστικής ελάττωσης των αφίξεων που αντιμετώπισε η Τουρκία μετά από διαφορετικές τρομοκρατικές επιθέσεις καθώς επίσης και από το αποτυχημένο πραξικόπημα (βλέπε πίνακα 3.3 που ακολουθεί) (Νικολαΐδης, 2017).

Τα αποτελέσματα στη Δυτική Ευρώπη (0%) ήταν μάλλον ανάμεικτα για την περίοδο του 2016, αφού μερικοί σημαντικοί προορισμοί δέχτηκαν καθοριστικές επιρροές και επιδράσεις από τις ανησυχίες των τουριστών σε ό,τι είχε να κάνει με την ασφάλειά τους. Οι κάτω χώρες καθώς επίσης και η Αυστρία παρουσίασαν ανοδική τάση της τάξης του 5% των αφίξεων ενώ η Γερμανία την ίδια περίοδο παρουσίασε ανοδική τάση της τάξης του 2% (Global Terrorism Index, 2017)

Πίνακας 3.3 : Η επίδραση της τρομοκρατίας στον τουρισμό της Τουρκίας⁵ Academia.

ΜΗΝΕΣ	ΕΤΗ			ΠΟΣΟΣΤΟ ΔΙΑΦΟΡΑΣ	
	2014	2015	2016	2015/2014	2016/2015
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	1.146.815	1.250.941	1.170.333	9,08%	-6,44%
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	1.352.184	1.383.343	1.240.633	2,30%	-10,32%
ΜΑΡΤΙΟΣ	1.851.980	1.895.940	1.652.511	2,37%	-12,84%
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	2.652.071	2.437.263	1.753.045	-8,10%	-28,07%
ΜΑΪΟΣ	3.900.096	3.804.158	2.485.411	-2,46%	-34,67%
ΙΟΥΝΙΟΣ	4.335.075	4.123.109	2.438.293	-4,89%	-40,86%
ΙΟΥΛΙΟΣ	5.214.519	5.480.502	3.468.202	5,10%	-36,72%
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	5.283.333	5.130.967	3.183.003	-2,88%	-37,96%
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	4.352.429	4.251.870	2.855.397	-2,31%	-32,84%
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	3.439.554	3.301.194	2.449.948	-4,02%	-25,79%
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	1.729.803	1.720.554	1.353.280	-0,53%	-21,35%
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	1.580.041	1.464.791	-	-7,29%	
ΣΥΝΟΛΟ	36.837.900	36.244.632	24.050.056	-1,61%	-33,65%
ΣΥΝΟΛΟ 11 ΜΗΝΩΝ	35.257.859	34.779.841	24.050.056	-1,36%	-30,85%

Ο πιο διαδομένος τουριστικός προορισμός σε διεθνές επίπεδο, η Γαλλία (-2%) αντιμετώπισε σημαντικά προβλήματα ασφαλείας, όπως το ίδιο συνέβη και στο Βέλγιο (-10%). Το μεγαλύτερο ποσοστό των διεθνών ταξιδιών υλοποιείται στις περιφέρειες των ταξιδιωτών (ενδοπεριφερειακός τουρισμός), με σχεδόν 4 από τις 5 αφίξεις διεθνώς, που έχουν προέλευση από την ίδια περιοχή. Παραδοσιακά, οι προηγμένες οικονομίες της ΕΕ, της Αμερικής καθώς επίσης και της Ασίας αποτελούν τις κυριότερες αγορές πηγών στον πλανήτη για το διεθνή τουρισμό (Global Terrorism Index, 2017)

Πίνακας 3.4 : Σύνολα περιστατικών ανά κράτος για την περίοδο 2003-2017

Χώρα	Incidents	Fatalities	Injuries	Properties
Ελλάδα	450	8	55	1041

⁵ [<https://www.naftemporiki.gr/>]

Τουρκία	1157	1432	5430	1073
Γαλλία	315	268	689	695
Ισπανία	214	207	2132	519
Βέλγιο	18	41	297	14
Ηνωμένο Βασίλειο	736	84	1068	834
Γερμανία	132	38	66	131
Ιταλία	89	4	85	109

Πηγή : Global Terrorism Index, 2018

3.6 Τρομοκρατία και τουριστικές επιχειρήσεις

Η παράθεση βιβλιογραφικών πηγών που επικεντρώνονται στις συγκεκριμένες επιχειρήσεις προσφέρει την ευχέρεια για επιπλέον μελέτη του αντίκτυπου που υπάρχει για τον τουριστικό τομέα. Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος που στη συνέχεια θα υλοποιηθεί μια αναφορά ερευνών για εταιρίες αυτού του τομέα οι οποίες αντέδρασαν στα τρομοκρατικά χτυπήματα τα οποία υλοποιήθηκαν τα προηγούμενα χρόνια σε διεθνές επίπεδο.

Υφίστανται αρκετές έρευνες οι οποίες προσφέρουν σημαντικά στατιστικά δεδομένα σε ό,τι έχει να κάνει με την έκταση του αντίκτυπου του φαινομένου της τρομοκρατίας στην εν λόγω βιομηχανία μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001. Γενικεύοντας τις συγκεκριμένες λεπτομέρειες, είναι εφικτό να ειπωθεί από κάποιος πως οι εν λόγω επιχειρήσεις είχαν αρνητικές συνέπειες σε διεθνή κλίμακα αρχίζοντας από τις αεροπορικές εταιρίες και ολοκληρώνοντας τον κλάδο των καταλυμάτων (Reisinger, 2009).

Παραδόξως, οι ενέργειες εκείνες ενώ δεν απευθύνονταν στους τουρίστες, ο συγκεκριμένος κλάδος υπέστη τεράστια ζημιά. Έρευνες αναφέρουν πως ο

συγκεκριμένος κλάδος δέχτηκε καθοριστικές επιρροές και επιδράσεις από το γεγονός πως τα μέσα μεταφοράς των τουριστικών επιχειρήσεως, όπως για παράδειγμα τα πολιτικά αεροπλάνα με επιβάτες, χρησιμοποιήθηκαν με στόχο την υλοποίηση τρομοκρατικών επιθέσεων. Το συγκεκριμένο γεγονός έδειξε πως ο κλάδος αυτός δεν έχει τη δυνατότητα να εγγυηθεί την ασφάλεια και αυτό με τη σειρά του άλλαξε τη συμπεριφορά των καταναλωτών. Όταν η θέληση των πολιτών για ταξίδια ελαττώθηκε αισθητά, οι εν λόγω επιχειρήσεις υπέστησαν μεγάλες απώλειες (LaFree and Joshua, 2017).

Θα μπορούσαν να παρουσιαστούν αρκετά και διαφορετικά δεδομένα που έχουν άρρηκτη σχέση με το χρηματοοικονομικό αποτέλεσμα το οποίο δέχτηκαν τα τμήματα αυτού του κλάδου, όπως για παράδειγμα ο γενικός αντίκτυπος στη συγκεκριμένη βιομηχανία, οι ζημιές που υπήρξαν σε αυτόν τον τομέα καθώς επίσης και οι απώλειες τις οποίες υπέστησαν οι εν λόγω επιχειρήσεις (Goldman and Neubauer-Shani, 2017).

Γενικότερα, οι τρομοκρατικές ενέργειες έχουν επιφέρει καθοριστικές επιρροές και επιδράσεις σε πιο πολλά τουριστικά μέρη, όπως για παράδειγμα στα νησιά της Καραϊβικής, που εκείνη την περίοδο έχασαν το 13,5% των επισκεπτών, μια απώλεια της τάξης των 365 χιλιάδων θέσεων εργασίας. Είναι σημαντικό, επίσης, να εστιάσουμε στο αντίκτυπο του ΑΕΠ των συγκεκριμένων κρατών, που εκείνη την περίοδο έχασαν το 1,8% του συνολικού ΑΕΠ και σχεδόν 1,1 εκατομμύρια άτομα έμειναν χωρίς δουλειά, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο έχασε σχεδόν 16 εκατομμύρια λίρες στερλίνες σε 3 μήνες μετά από τα παραπάνω χτυπήματα (Glaser, 2015).

Παρόλα αυτά, η άμεση και σχετικά βραχυπρόθεσμη επιρροή σε αυτόν τον τομέα είναι εφικτό να επιβεβαιωθεί και από τις τρομοκρατικές επιθέσεις που έγιναν πριν λίγα χρόνια στη Γαλλία και συγκεκριμένα στο Παρίσι. Για παράδειγμα, το ποσοστό πληρότητας σε ξενοδοχειακές μονάδες εκείνη την περίοδο υποχώρησε κατά 21% το Σάββατο μετά τις επιθέσεις και κατά 23% την επόμενη ημέρα.

Τους τελευταίους 3 μήνες της περιόδου του 2016, ο τουρισμός στη συγκεκριμένη χώρα παρουσίασε καθοριστική αύξηση κατά 4%, μετά από μια σημαντική κάμψη που εντοπιζόταν κατά την περίοδο του 2015, μια κάμψη η οποία

έθεσε σε κατάσταση συναγερμού ολόκληρη τη βιομηχανία του τουρισμού του εν λόγω κράτους (White, 2017).

Κάποια από τα κυριότερα αξιοθέατα στο Παρίσι ανέφεραν μια καθοριστική καθοδική τάση στους αριθμούς των τουριστών, όπως συνέβη για παράδειγμα στο Grand Palais (σχεδόν -44%), η Αψίδα του Θριάμβου (σχεδόν -35%) καθώς ,επίσης και το Chateau de Versailles (-16,3%), βάσει με το τουριστικό συμβούλιου αυτής της πόλης. Το σύνολο των Ιαπώνων τουριστών εκείνη την περίοδο ελαττώθηκε κατά 46,5% σε σχέση με την περίοδο του 2015 ενώ υπήρξαν κατά 35% λιγότεροι Ρώσοι τουρίστες, 19,6% λιγότεροι Κινέζοι ενώ τέλος ελαττώθηκαν κατά 5,7% οι τουρίστες από την Αμερική. Την περίοδο του 2017, ο Γαλλικός Οργανισμός INSEE τόνισε πως ο κλάδος αυτός είχε ανακάμψει ξαφνικά την προηγούμενη περίοδο αλλά με τα παραπάνω χτυπήματα υπήρξαν σημαντικές απώλειες εσόδων της τάξης των 750 εκατομμυρίων ευρώ (Korstanje, 2018).

Σε ό,τι έχει να κάνει με το Βέλγιο, θα πρέπει να τονιστεί πως η πρωτεύουσα της συγκεκριμένης χώρας εστιάζει σε μεγάλο βαθμό στις επισκέψεις τις οποίες δέχεται από τουρίστες ανά τον κόσμο, αλλά μετά την καταστροφική τρομοκρατική επίθεση στα μέσα του 2016, ο κλάδος αυτός αγωνίζεται να κρατηθεί σε φυσιολογικά επίπεδα. Οι εισροές των ξενοδοχειακών μονάδων από τα Σαββατοκύριακα ελαττώθηκαν κατά 22% ενώ τα ποσοστά πληρότητας είχαν το ίδιο αποτέλεσμα σε ποσοστό 10%. Ακόμα, οι τιμές ελαττώθηκαν σε σχεδόν 100 ευρώ σε εβδομαδιαία βάση και σε 78 ευρώ τα Σαββατοκύριακα (Manelici, 2017).

Ο συγκεκριμένος τομέας αντιστοιχούσε στο 12% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της Τουρκίας την περίοδο του 2014, καθοριστικά πιο υψηλό από το διεθνή μέσο όρο σχεδόν 9%. Παρά το γεγονός αυτό, όμως, το συγκεκριμένο κράτος παρουσίασε μαζική καθοδική τάση της τάξης του 30% στο σύνολο των αλλοδαπών τουριστών κατά τη διάρκεια του 2016 σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά (Goldman and Neubauer-Shani, 2017).

Σημαντικές επιπτώσεις τα τελευταία χρόνια εντοπίζονται και σε ό,τι έχει να κάνει με την οικονομία της Βορείου Αφρικής, η οποία έχει πληγεί από την κρίση και κινδυνεύει να καταρρεύσει, αφού οι επισκέπτες αποφεύγουν τις διάσημες πυραμίδες

και το παλιό παραθαλάσσιο θέρετρο. Οι ξενοδοχειακές μονάδες στο Sharmel-Sheikh έχουν ελαττώσει τις τιμές σε μόλις 18 λίρες την ημέρα.

Εξίσου σημαντικές συνέπειες εντοπίζονται και στο Renaissance Hotel, που παρέχει εξάισια θέα στην Ερυθρά Θάλασσα, που εξαναγκάστηκε να ελαττώσει τις τιμές σε 23 λίρες την ημέρα. Κάτι ανάλογο εντοπίζεται και στο δημοφιλές Sunrise Select Diamond Beach Resort που έχει ελαττώσει τα δωμάτιά του στις 35 λίρες, ένα ποσό το οποίο τις περισσότερες φορές το συναντά κάποιος σε πιο οικονομικές ξενοδοχειακές μονάδες (Khan, 2018).

Επίσης, το διαδεδομένο Radison Blue Resort παρείχε στους τουρίστες δωμάτια στα 18,16 ευρώ ανά βράδυ, περιέχοντας τους φόρους, σε περίπτωση που έκαναν κράτηση για 7 διανυκτερεύσεις διαμέσου ενός καθορισμένου ιστότοπου. Η Αίγυπτος προσέλκυσε 346,5 χιλιάδες επισκέπτες στις αρχές της περιόδου του 2016, έναντι 640,2 χιλιάδες την περίοδο του 2015, κάτι που σε ποσοστό αντιστοιχεί στο 46% (Meindl, 2018).

Γενικότερα, τα προηγούμενα χρόνια η Αίγυπτος είχε πληγεί στο συγκεκριμένο τομέα. Για παράδειγμα την περίοδο του 2010, το ύψος των εισροών από τον εν λόγω κλάδο είχε ξεπεράσει τα 12 δισεκατομμύρια δολάρια, αντιπροσωπεύοντας το 11% του ΑΕΠ της χώρας, αφού περίπου 15 εκατομμύρια άτομα επισκέφτηκαν το συγκεκριμένο κράτος.

Την περίοδο του 2015, το συγκεκριμένο ποσοστό είχε μειωθεί κατά 50% καθώς δεν ξεπερνούσε τα 6,1 δισεκατομμύρια δολάρια. Η συγκεκριμένη βιομηχανία χρειάστηκε αρκετά έτη προκειμένου να κατορθώσει να ανακάμψει. Την περίοδο του 2014 ένα ρεκόρ 37 εκατομμυρίων επισκεπτών πήγαν στην Τουρκία, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 5% του ΑΕΠ (Πιπεροπούλου, 2017).

Και ενώ η ανησυχία η οποία περιβάλλει τις τοποθεσίες μετά από παρόμοιες επιθέσεις είναι κατανοητή, το φαινόμενο της τρομοκρατίας μακροπρόθεσμα δεν διακρίνεται να επιφέρει σημαντικές επιρροές και επιδράσεις στην εκάστοτε τοποθεσία. Κατά μέσο όρο διακρίνεται να χρειάζονται σχεδόν 13 μήνες προκειμένου να καταφέρει να ανακάμψει μια χώρα από μια τέτοια επίθεση (Goldman and Neubauer-Shani, 2017).

Παρά το γεγονός αυτό είναι εφικτό να υπάρξει τεράστια χρονική περίοδος, σε σχέση με άλλα είδη κρίσεων, ο τομέας αυτός απαιτεί ακόμα περισσότερο χρόνο προκειμένου να καταφέρει να ανακάμψει από παθήσεις (21 μήνες), περιβαλλοντικές καταστροφές (2 χρόνια) καθώς επίσης και πολιτικές αναταραχές (27 μήνες). το φαινόμενο αυτό έχει τον πιο μικρό αντίκτυπο στον χρόνο αποκατάστασης και στους συνολικούς αριθμούς τουριστών, παρόλο που το σύνολο των επιθέσεων αποτελεί καθοριστικής σημασίας παράμετρο και ο εκάστοτε προορισμός είναι σημαντικό να αξιολογείται ξεχωριστά (Korstanje, 2018).

Ένα εξίσου χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Τυνησία, στην οποία κατά την περίοδο του 2015 υλοποιήθηκαν 2 τρομοκρατικές επιθέσεις όπου πέθαναν 60 άτομα, το μεγαλύτερο ποσοστό των οποίων ήταν πολίτες της ΕΕ. Οι επιθέσεις στοίχισαν σε μεγάλο βαθμό στην τουριστική βιομηχανία του συγκεκριμένου κράτους, που αναλογούσε στο 1/6 του ΑΕΠ και σε περισσότερες από 200 χιλιάδες θέσεις απασχόλησης. Το σύνολο των τουριστών έπεσε κατά 1/4, στα 5,4 εκατομμύρια κατά την περίοδο του 2015, ενώ οι εισροές του συγκεκριμένου τομέα υποχώρησαν κατά 35%, στο 1,1 δισεκατομμύριο δολάρια, ενώ αρκετά ήταν τα θέρετρα τα οποία έκλεισαν και αρκετοί άνθρωποι απολύθηκαν (Πιπεροπούλου, 2017).

Παρά τις αρκετές επιθέσεις, όμως, καθώς επίσης και τις επακόλουθες καθοδικές τάσεις του συγκεκριμένου τομέα, ο κόσμος των ταξιδιών και της φιλοξενίας έχει εισέλθει σε μια καινούρια εποχή εξέλιξης και μετασχηματισμού. Τα συνολικά έξοδα για επαγγελματικά ταξίδια έφτασαν σε επίπεδα ρεκόρ, καθώς ανέρχονταν στα 1,2 τρις δολάρια κατά την περίοδο του 2015, μια ανοδική τάση της τάξης του 5% σε σύγκριση με την περίοδο του 2014. Ο άμεσος ρυθμός ανοδικής τάσης του ΑΕΠ και του εν λόγω κλάδου έχει ξεπεράσει το 3,8% υπερβαίνοντας την ανοδική τάση του διεθνούς ΑΕΠ κατά 2,5% (White, 2017).

Όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από όσα παρουσιάστηκαν παραπάνω, με τους επισκέπτες οι οποίοι δεν δέχονται να ταξιδέψουν σε ένα άλλο κράτος εξαιτίας της απειλής και του φόβου του φαινομένου της τρομοκρατίας, υφίστανται σημαντικές επιρροές και επιδράσεις σε ό,τι έχει να κάνει με τον γενικότερο αντίκτυπο που έχει σε ολόκληρο τον τουριστικό κλάδο (διαμονή, εστίαση καθώς επίσης και σε όλες τις

επιχειρήσεις οι οποίες προσφέρουν υπηρεσίες αυτής της μορφής) (LaFree and Joshua, 2017).

Για παράδειγμα στα τέλη της περιόδου του 2016, υλοποιήθηκε μια μελέτη για τα άτομα τα οποία έχουν άμεση σχέση με επιχειρήσεις αυτού του κλάδου. Το 80% των ερωτηθέντων ανέφερε πως είναι σημαντικό να μεταβληθούν οι πωλήσεις με τις κατευθύνσεις ταξιδιού, το 51% των οποίων θα το έκανε εξαιτίας της απειλής τρομοκρατικών επιθέσεων.

Επίσης, στην ίδια έρευνα αναφέρεται πως ο κίνδυνος ταξιδιού παρουσίασε ανοδική τάση σύμφωνα με τις διαφορετικές τοποθεσίες ανά τον κόσμο. Ένα από τα κυριότερα συμπεράσματα της συγκεκριμένης μελέτης ήταν πως το 52% των ερωτηθέντων ανέφερε πως θα ήταν ακόμη πιο επικίνδυνο το ταξίδι τα επόμενα χρόνια ενώ επισήμαναν πως το φαινόμενο αυτό αποτελεί έναν εξαιρετικά σημαντικό κίνδυνο (White, 2017).

Δεδομένων των μεταβολών στην τουριστική συμπεριφορά, οι περισσότερες εταιρίες και επιχειρήσεις αυτής της βιομηχανίας είναι ζωτικής σημασίας να λάβουν τα απαραίτητα προληπτικά μέτρα, με κυριότερο σκοπό να επιτύχουν την ελάττωση των κινδύνων καθώς επίσης και την προστασία των επισκεπτών αλλά και την αισθητή μείωση του κόστους το οποίο προκύπτει (Meindl, 2018).

Βάσει μελετών, το εκάστοτε είδος επιχειρήσεις αυτού του τομέα είναι εφικτό να πάρει διαφορετικά μέτρα. Για παράδειγμα οι αεροπορικές εταιρίες είναι εφικτό να ελαττώσουν το στόλο των αεροσκαφών τους είτε να αντικαταστήσουν με πιο μικρά αεροπλάνα, να αποφύγουν τη χρήση μεγάλου πληρώματος και έτσι να καταφέρουν να ελαττώσουν αισθητά το κόστος ταξιδιού και να παρέχουν πιο οικονομικές πτήσεις (Korstanje, 2018).

Επίσης, οι ταξιδιωτικοί πράκτορες και τα ταξιδιωτικά γραφεία έχουν την ευχέρεια να αλλάξουν τις κατευθύνσεις των ταξιδιών σύμφωνα με τις μεταβολές της τουριστικής συμπεριφοράς, να προωθήσουν πιο ασφαλείς τουριστικούς προορισμούς και να αφαιρέσουν τους προορισμούς υψηλού κινδύνου από τον κατάλογο των προσφορών τους. Είναι δυνατόν, παράλληλα, να προσφέρουν και σημαντικές εκπτώσεις.

Εκτός, όμως, από όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, η συγκεκριμένη βιομηχανία έχει εφαρμόσει αρκετά μέτρα ασφαλείας, όπως είναι για παράδειγμα τα αυστηρά μέτρα ασφαλείας ταξιδιού, η αναθεωρημένη πολιτική που αφορά τον κίνδυνο των ταξιδιών, η εγκατάσταση του συστήματος που επιτρέπει στους διοργανωτές ταξιδιών να στέλνουν ταξιδιωτικές συμβουλές στους επισκέπτες διαμέσου ηλεκτρονικού ταχυδρομείου πριν από το ταξίδι τους καθώς επίσης και τα προγράμματα, που κυριότερο στόχο έχουν την αναγνώριση της θέσης της παρουσίας των επισκεπτών (όπως είναι για παράδειγμα τα προγράμματα εντοπισμού θέσης κλπ) (Argomaniz and Orla, 2015).

Παρόλα αυτά, όμως, τα μέτρα απαιτούν περισσότερα κεφάλαια που σε ελάχιστες περιπτώσεις παρέχονται στους ενδιαφερόμενους της συγκεκριμένης βιομηχανίας και που σπάνια είναι εφικτό να επενδύσουν σε παρόμοιας μορφής μέτρα. Είναι καθοριστικό να τονιστεί πως τα μέτρα ασφαλείας ως επί το πλείστον εγείρουν το ενδιαφέρον του κοινού (Fidler, 2016).

Μελέτες έχουν θέσει το ερώτημα κατά πόσο τα συγκεκριμένα μέτρα έχουν την ευχέρεια να δημιουργήσουν ένα ελκυστικό περιβάλλον για αναψυχή, ενώ παράλληλα οι πιο αυστηρές πολιτικές και έλεγχοι στα αεροδρόμια είναι δυνατόν να επιδεινώσουν την ευρύτερη κατάσταση του διεθνή τουρισμού. Ακόμα, τα μέτρα που λαμβάνονται παίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανοδική τάση του κόστους των εταιριών και των χωρών. Κατ' επέκταση υφίσταται το ερώτημα ποιος πρέπει να εκπληρώσει τις συγκεκριμένες υποχρεώσεις και να καλύψει τα εν λόγω έξοδα (Glaser, 2015).

Παρόλα αυτά, όμως, έρευνες κατά καιρούς έχουν εκφράσει την ιδέα πως η ασφάλεια είναι ζωτικής σημασίας να αποτελέσει τη βασικότερη προτεραιότητα ολόκληρου του τουριστικού κλάδου. Επίσης, οι ίδιες έρευνες αναφέρουν πως η ασφάλεια έχει γίνει τρόπος με τον οποίο οι σύγχρονες ξενοδοχειακές μονάδες και άλλες σημαντικές επιχειρήσεις αυτού του τομέα έχουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις. Για αυτό το λόγο είναι σημαντικό να δοθεί η δέουσα προσοχή στην κατάρτιση των επισκεπτών, δηλαδή στην αλλαγή της στάσης και της συμπεριφοράς τους στο ότι η τιμή παίζει καθοριστικότερο ρόλο από την ασφάλεια (Diriye, 2015).

3.7 Διαχείριση τρομοκρατικών επιθέσεων στην τουριστική βιομηχανία

Η διαχείριση κρίσεων αποτελεί το σύνολο των πρακτικών και των δράσεων, δηλαδή αφορά τις τακτικές, τις διαδικασίες καθώς επίσης και τα μέτρα τα οποία λαμβάνονται με βασικότερο στόχο την αποφυγή μιας κρίσης είτε με στόχο τη διαχείριση καθώς επίσης και την καταστολή της. Η διαχείριση αυτή σαν δράση αφορά τις μεταβολές αρμοδιοτήτων και δράσεων στην περίπτωση στην οποία υφίσταται μια κρίση (Μοίρα και Μυλωνόπουλος, 2004).

Διαφοροποιημένα είδη αυτού του όρου και απαιτούμενων πρακτικών διακρίνονται συγκριτικά με τα κυριότερα γνωρίσματα της εκάστοτε κρίσης και των διαφορών αυτών που εντοπίζονται στο εκάστοτε επίπεδο. Καθοριστικό ρόλο σε αυτές τις περιπτώσεις παίζουν έννοια όπως είναι για παράδειγμα η πρόληψη μιας κρίσης, η προνοητικότητα καθώς επίσης και η αποφυγή της (Καφφές, 2010).

Γενικότερα, η ασφάλεια σαν μια οπτική γωνία, απαρτίζοντας ένα από τα κυριότερα τμήματα των μη θετικών γεγονότων στον τουρισμό, αναπτύσσει μια καθορισμένη τοποθέτηση. Η ασφάλεια, γενικά, οριοθετείται από το φόβο του επισκέπτη να γίνει θύμα ενός βίαιου εγκλήματος, ενός αεροπορικού δυστυχήματος, στόχος τρομοκρατικών επιθέσεων κλπ (Gupta, 2004).

Το φαινόμενο τις τρομοκρατίες κατά κύριο λόγο λαμβάνει μια εξαιρετικά σημαντική θέση στο κομμάτι των αρνητικών αυτών καταστάσεων. Παρατηρώντας από μια γενική οπτική, οι συγκεκριμένες επιθέσεις έχουν την ευχέρεια να επιφέρουν καθοριστική καθοδική τάση στις τουριστικές αφίξεις, δεδομένου πως οι επισκέπτες δεν είναι στο στόχαστρο (Kucukaltan, 2006).

Η συγκεκριμένη κατάσταση, όμως, μεταβάλλεται απότομα, στην περίπτωση στην οποία οι επισκέπτες αποτελούν στόχο αυτών των επιθέσεων και υφίστανται τραυματισμοί είτε ακόμα και ανθρώπινες απώλειες, κάτι το οποίο μπορεί να γίνει συχνό φαινόμενο. Στην εν λόγω περίπτωση, υφίστανται 2 διαφοροποιημένες οπτικές, όπου στην 1η οι επισκέπτες είτε αναγνωρίζονται σαν σύμβολο της χώρας προέλευσής

τους ή σαν ένα κομμάτι του οικονομικού συστήματος του προορισμού (Margariti, 2017).

Ενώ στην 1η περίπτωση, η ομάδα των ατόμων είναι εφικτό να οριοθετηθεί και να αποδοθούν τα βασικότερα γνωρίσματα, στην 2η περίπτωση είναι εξαιρετικά δύσκολο να γίνει κάτι τέτοιο. Για αυτό το λόγο, σε ό,τι έχει να κάνει με την 2η περίπτωση, ο εκάστοτε επισκέπτης είναι δυνατόν να αποτελέσει στόχο μιας τρομοκρατικής επίθεσης, χωρίς να υφίσταται καμία απολύτως εξάρτηση από μια συγκεκριμένη προϋπόθεση (Καφφές, 2010).

Στην 1η περίπτωση, η πιθανότητα απειλής για τους επισκέπτες παρουσιάζει ανοδική τάση και ως επί το πλείστον είναι ανάλογη της σχέσης που είναι εφικτό να έχει η χώρα προέλευσης τους, με πρακτικές είτε ακόμα και προστριβές, με το κράτος προορισμού είτε και με οποιοδήποτε άλλο κράτος. Ο στόχος της επίθεσης είναι να σταλεί ένα σαφές μήνυμα στο κράτος προέλευσης, μια πρακτική που πολλές φορές αποδοκιμάζεται υπό κανονικές συνθήκες. Η συγκεκριμένη ενέργεια έχει πιο σημαντικές συνέπειες καθώς όσο πιο μεγάλης σοβαρότητας είναι, τόσο πιο εκτεθειμένη είναι η περιοχή στην οποία λαμβάνει χώρα το συγκεκριμένο γεγονός σε σύγκριση με τον τουριστικό κλάδο και τόσο πιο μεγάλη είναι η πιθανότητα για επικείμενη καταστροφή (Μοίρα και Μυλωνόπουλος, 2004).

Από την άλλη πλευρά, στην 2η περίπτωση, οι επισκέπτες χρησιμεύουν σαν στόχος εναντίον του κράτους φιλοξενίας, της θρησκείας είτε του εκάστοτε τουριστικού προορισμού, που είναι οριοθετημένα στο εσωτερικό. Η σημαντικότητα του συγκεκριμένου τομέα σαν χρηματοοικονομική δράση καθώς επίσης και σαν πηγή ξένου συναλλάγματος για το κράτος προορισμού, παρέχει μια εξίσου σημαντική αφορμή για μια παρόμοια πράξη. Ακόμα, λόγω της υπέρ ευαισθητοποίησης των επισκεπτών προς τις εν λόγω καταστάσεις, εντείνονται σε σημαντικό επίπεδο παρόμοιες επιθέσεις (Καφφές, 2010).

Γίνεται σε όλους εύκολα αντιληπτό πως η βέλτιστη μέθοδος αντιμετώπισης και διαχείρισης παρόμοιων καταστάσεων είναι η πρόληψη. Όταν δηλαδή λαμβάνονται από την αρχή τα κατάλληλα μέτρα ασφαλείας και προφύλαξης, τότε είναι εφικτό να αποτραπούν και οι εκδηλώσεις τρομοκρατικών ενεργειών είτε τουλάχιστον θα επέλθει ένας καθοριστικός περιορισμός, με κυριότερο στόχο τη

μείωση των αρνητικών αποτελεσμάτων και συνεπειών που επιφέρουν (Rubin and Rubin, 2009).

Φυσικά, σε κρατικό επίπεδο είναι ζωτικής σημασίας το εκάστοτε κράτος να έχει στη διάθεσή του έναν εθνικό φορέα που θα έχει την ευθύνη για την αντιμετώπιση καθώς επίσης και τη διαχείριση κρίσεων όπου θα περιέχονται και οι πιθανές κρίσεις σε αυτόν τον τομέα. Κάτι παρόμοια είναι καθοριστικό αφού αρκετά κράτη βασίζουν την οικονομία τους κατά κύριο λόγο στην τουριστική κίνηση και ένα φαινόμενο τρομοκρατίας είναι εξαιρετικά πιθανό να επιφέρουν αρνητικές επιπτώσεις στη χρηματοοικονομική κατάσταση του κράτους.

Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος, επομένως, που ένας τέτοιος φορέας με την απαιτούμενη ειδίκευση στον εν λόγω κλάδο θα έχει την ευχέρεια να ανταπεξέλθει λαμβάνοντας τα κατάλληλα προληπτικά μέτρα, με κυριότερο στόχο τη διαχείριση κρίσεων. Τα τελευταία χρόνια διακρίνουμε πως όσο η τουριστική κίνηση εξελίσσεται σε διεθνές επίπεδο, τόσο περισσότερες τρομοκρατικές ενέργειες υφίστανται σε σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς, που δεν περιορίζονται μονάχα στα κράτη όπου προέρχονται οι τρομοκράτες αλλά και σε άλλα κράτη (Korstanje, 2018).

Μια τέτοια κατάσταση αναπτύσσει την απαίτηση για τη δημιουργία μιας διεθνούς συνεργασίας ανάμεσα στις χώρες με κυριότερο στόχο να αποφευχθούν βίαιες πρακτικές τρομοκρατίας. Τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα και εργαλεία, αποτελούν εξαιρετικά σημαντικά πληροφοριακά μέσα με στόχο την ανταλλαγή τακτικών, δεδομένων είτε ακόμα και εμπειριών σε ό,τι έχει να κάνει με προηγούμενες παρόμοιες ενέργειες οι οποίες θα παίζουν καθοριστικό ρόλο για την πρόληψη καθώς επίσης και την εκτίμηση του επιπέδου επικινδυνότητας μιας κρίσης αυτής της μορφής που είναι σε εξέλιξη (Diriye, 2015).

Στην περίπτωση στην οποία ένα κράτος έχει ήδη πιθανά σχέδια διαχείρισης των κρίσεων είναι ευκολότερα να καταφέρει να διαχειριστεί μια πραγματική κρίση όταν αυτή προκύψει από τη στιγμή που θα είναι κατάλληλα προετοιμασμένη. Μια εξίσου σημαντική παράμετρος η οποία παίζει προληπτικό ρόλο με στόχο την αποφυγή παρόμοιων ενεργειών είναι και η συστηματική εποπτεία στους τομείς των μεταφορών και της εστίασης. Οι συγκεκριμένοι κλάδοι έχουν άρρηκτη σχέση με το

σύνολο των τουριστών και κατά κύριο λόγο με τον εισερχόμενο τουρισμό (Manelici, 2017).

Τέλος, εξίσου σημαντική θεωρείται και η συνεχόμενη κατάρτιση των εργαζομένων αυτού του τομέα αλλά και η ενημέρωση των αρχών, με στόχο να γνωρίζουν τις κατάλληλες μεθόδους με κυριότερο σκοπό την πρόληψη αλλά και την αντιμετώπιση παρόμοιων καταστάσεων. Με αυτόν τον τρόπο, ο έλεγχος θα είναι πιο αποδοτικός και στοχευμένος αφού οι άμεσοι εμπλεκόμενοι με αυτόν τον κλάδο έχουν λάβει την απαιτούμενη εκπαίδευση, προκειμένου να δρουν αποδοτικά και να αποφεύγονται πρακτικές βίας είτε τρομοκρατικά χτυπήματα (Goldman and Neubauer-Shani, 2017).

3.8 Κυριότερα παραδείγματα τρομοκρατικών επιθέσεων σε τουριστικούς προορισμούς

- 11η Σεπτεμβρίου 2011 στη Νέα Υόρκη
- Βομβιστική επίθεση στο Μπαλί στις 12 Οκτωβρίου του 2002
- 10 εκρηκτικοί μηχανισμοί στη Μαδρίτη στις 11 Μαρτίου του 2004
- Επίθεση στο μετρό του Λονδίνου στις 7 Ιουλίου του 2005
- Βόμβα στο Όσλο της Νορβηγίας στις 22 Ιουλίου του 2011
- Βίαιες επιθέσεις στο Παρίσι στις 13 Νοεμβρίου του 2015
- Πυροδότηση βόμβας στις Βρυξέλλες στις 22 Μαρτίου του 2016
- Τρομοκρατικό χτύπημα στη Νίκαια της Γαλλίας στις 12 Ιουλίου του 2016
- Ένα φορτηγό χτύπησε τη χριστουγεννιάτικη αγορά του Βερολίνου στις 19 Δεκεμβρίου του 2016
- «Ματωμένη Πρωτοχρονιά» στην Κωνσταντινούπολη στις 1 Ιανουαρίου 2017

- Βομβιστική επίθεση στο Μάντσεστερ στις 22 Μαΐου του 2017
- Ένα φορτηγάκι χτύπησε πολίτες στο Λονδίνο στις 3 Ιουνίου του 2017
- Στην Βαρκελώνη στις 17 Αυγούστου του 2017 (Korstanje, 2018)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Α) διοικητικά συμπεράσματα για φορείς διαχείρισης κρίσεων στον τουρισμό. Έχοντας ως παραδοχή της επίδραση της τρομοκρατίας στον τουρισμό, κρίνεται απαραίτητο να σχολιαστούν και οι πιθανοί τρόποι διαχείρισης μίας τέτοιας κατάστασης από τους διάφορους φορείς κάθε κράτους. Ένας πρώτος τρόπος διαχείρισης είναι πρόληψη. Εδώ, ως πρόληψη νοείται η σύσταση ενός φορέα διαχείρισης κρίσεων. Ο φορέας αυτό, φυσικά, δεν θα λαμβάνει δράση μόνο όταν όντως υπάρχει κάποια τρομοκρατική επίθεση. Αντίθετα, θα είναι σε θέση να μπορεί να χειριστεί και τις καταστάσεις υψηλού κινδύνου προς προφύλαξη. Η φύλαξη βασικών σημείων εισόδου στην εκάστοτε χώρα, ο έλεγχος υπόπτων αλλά και η παρακολούθηση σημείων, όπου κρίνεται πιθανός ο προσανατολισμός μία τρομοκρατικής ενέργειας, εντάσσονται στις αρμοδιότητές του. Βέβαια, για να μπορέσουν να υλοποιηθούν οι δράσεις αυτές, απαιτείται η κατάλληλη εκπαίδευση και κατάρτιση του προσωπικού. Τόσο στον φορέα αυτό όσο και γενικότερα στους διοικητικούς φορείς οφείλει να υπάρχει προσωπικό κατάλληλα οργανωμένο ώστε να αξιολογήσει τον εκάστοτε κίνδυνο, αλλά και να καταφύγει σε ενέργειες ασφάλειας προς όφελος των πολιτών. Οι ενέργειες αυτές περιλαμβάνουν την εκκένωση χώρων, αλλά και την έγκαιρη ενημέρωση των πολιτών, ώστε καθένας από αυτούς να λάβει τις δικές του κατάλληλες ενέργειες.

Παράλληλα, η διοικητικοί φορείς του κάθε κράτους πρέπει να παραμείνουν σε εγρήγορση. Η πληροφόρηση γύρω από πληροφορίες εξωτερικής πολιτικής είναι επιτακτική προκειμένου να γνωρίζουν τις εξελίξεις που ενδέχεται να τους φέρουν αντιμέτωπους με καταστάσεις τρομοκρατίας. Συνάμα, δεν πρέπει να αφήνουν χωρίς έλεγχο κάθε απειλή που μπορεί να ειπωθεί από οποιαδήποτε ομάδα τρομοκρατικής δράσης. Κάθε απειλή μπορεί είτε να οδηγήσει όντως σε πράξη είτε να αποτελέσει απλά λόγια χωρίς ενέργειας. Σε κάθε περίπτωση, η διοίκηση οφείλει να είναι σε ετοιμότητα ώστε να μπορέσει να προστατέψει τους πολίτες της και φυσικά να

προλάβει οποιαδήποτε τρομοκρατική ένταση που μπορεί να επηρεάσει το κοινωνικό περιβάλλον.

Σε σχέση με τον τουρισμό, οι διάφοροι διοικητικοί φορείς οφείλουν να διασφαλίζουν την ασφάλεια σε χώρους, όπου οι τουρίστες βρίσκονται σε υψηλή συγκέντρωση. Τα μέσα μαζικής μεταφοράς, τα καταλύματα και οι διάφοροι χώροι ενδιαφέροντος οφείλουν να προστατεύονται ώστε κάθε τουρίστας να νιώθει ασφάλεια που βρίσκεται σε αυτά. Την ίδια στιγμή, οι αρχές πρέπει να είναι πάντα στην διάθεση των τουριστών, ώστε να μπορούν να επέμβουν όπου και όποτε χρειάζεται αλλά και να καθησυχάζουν σε ανάλογες περιπτώσεις. Τέλος, οι φορείς οφείλουν να γνωστοποιούν μέσω των μέσων επικοινωνίας τα μέσα που εφαρμόζονται προς προφύλαξη απέναντι στην τρομοκρατία. Με αυτή την γνωστοποίηση αυξάνεται το αίσθημα της ασφάλειας και οι τουρίστες είναι πιο πρόθυμοι να επισκεφτούν την χώρα μας.

B) Συμπεράσματα για τα μέλη της τουριστικής αγοράς.

Η τρομοκρατία είναι απολύτως ικανή να επιδράσει πάνω στον τουρισμό. Κάτω από συνθήκες τρομοκρατίας βλέπουμε κάποιες βασικές συνέπειες στον τουρισμό. Αρχικά, στην εκάστοτε χώρα που βρίσκεται κάτω από αυτές τις συνθήκες παρουσιάζονται μειωμένες διελεύσεις τουριστών. Οι τουρίστες επιθυμούν και επιλέγουν προορισμούς πιο ασφαλείς, ενώ συχνά θέλοντας να μειώσουν τις πιθανότητες να δεχτούν κάποια απειλή, τείνουν να εφαρμόζουν και κάποιους επιπλέον περιορισμούς. Σε ένα πρώτο επίπεδο τείνουν να μην επισκέπτονται αξιοθέατα, όπου μεγάλος αριθμός τουριστών συναντώνται καθημερινά. Παρατηρούμε συχνά, πως η τρομοκρατία στοχεύει όχι μόνο στην χώρα αλλά και στους τουρίστες της. Οπότε, δεν είναι απίθανο να λάβουν χώρα επιθέσεις και σε χώρους υψηλής συγκέντρωσης πολιτών. Επομένως, είναι δικαιολογημένος, ο περιορισμός αναφορικά με τα αξιοθέατα. Οι τουρίστες θα διαλέξουν να προσέλθουν σε σημεία μικρότερης σπουδαιότητας, είναι και απόλυτα φυσιολογικό να διαλέξουν και προορισμούς, όπου δεν υπάρχουν μνημεία, μουσεία και σημεία ενδιαφέροντος με αποδεδειγμένη αυξημένη επισκεψιμότητα.

Ένα επιπλέον σημείο, όπου επιδρά η τρομοκρατία είναι η κάλυψη καταλυμάτων. Οι τουρίστες συχνά περιορίζουν τις μέρες της διαμονής του, ενώ την ίδια στιγμή επιλέγουν να μένουν μακριά από ξενοδοχεία ακριβά. Έχει παρατηρηθεί, πως η τρομοκρατία τείνει να θέτει ως στόχο της, ξενοδοχεία και σημεία, όπου η δυτική νοοτροπία έχει έντονες τις επιδράσεις της. Άρα, τα ξενοδοχεία και τα καταλύματα

αυτών αποφεύγονται από τους τουρίστες επιδρώντας αρνητικά στην οικονομία κάθε χώρας. Σε ένα γενικότερο πλαίσιο, οι τουρίστες μη επιλέγοντας πολλές μέρες διαμονής ή την επίσκεψη, γενικότερα, περιοχών λόγω ενός φόβου τρομοκρατίας δημιουργούν οικονομικό πρόβλημα στις επιχειρήσεις. Τα ποσοστά κερδών μειώνονται και με αποτέλεσμα να μειώνεται γενικότερα οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, οι οποίες ενδέχεται και να κλείσουν σε περιοχές όπου η τρομοκρατία είναι ιδιαίτερα πιθανή.

Η τουριστική βιομηχανία αποτελεί έναν σημαντικό κλάδο, ο οποίος παίζει καθοριστικό ρόλο για την χρηματοοικονομική κατάσταση ενός κράτους, καθώς επίσης και για την εύρυθμη δράση του στον οικονομικό κλάδο. Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος που η εν λόγω βιομηχανία τα τελευταία έτη είναι στο επίκεντρο τρομοκρατικών επιθέσεων.

Οι άμεσες επιπτώσεις των τρομοκρατικών επιθέσεων είναι ο θάνατος και η καταστροφή, αλλά και οι επακόλουθες επιπτώσεις είναι η αποθάρρυνση των επενδύσεων η διακοπή των ταξιδιωτικών και τουριστικών προτύπων και η αποσταθεροποίηση των οικονομιών. Οι οικονομικές επιπτώσεις της τρομοκρατίας αποτέλεσαν το κύριο αντικείμενο μελετών.

Σύμφωνα με την διαθέσιμη βιβλιογραφία, η τρομοκρατία και η πολιτική βία μπορούν να καταστρέψουν την προσφορά και ζήτηση του τουριστικού κλάδου, επειδή αυτή η βιομηχανία είναι εξαιρετικά ευαίσθητη σε αυτά τα ακραία γεγονότα. Οι επιπτώσεις της τρομοκρατίας στις αποφάσεις για τον τουρισμό αποτελούν τομέα ενδιαφέροντος της έρευνας σε ζήτηση.

Η σύγχρονη τρομοκρατία είναι ιδιαίτερα επαχθή, λόγω των χαρακτηριστικών της εποχής της. Ο αντίκτυπος της τρομοκρατίας στο μακροοικονομικό τομέα είναι κρίσιμος, οι πελάτες αισθάνονται τον εαυτό τους σε άγχος και κάποιο είδος συνεχιζόμενου φόβου που επηρεάζει σίγουρα τα πρότυπα δαπανών. Τα μέσα ενημέρωσης διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο όσον αφορά τις δραστηριότητες των τρομοκρατών σε όλο τον κόσμο. Πρώτον, τα μέσα τρομοκρατίας χρησιμοποιούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης για να στείλουν το μήνυμά τους στο ακροατήριο και το ευρύ κοινό. Βασίστηκε στα μέσα ενημέρωσης για πληροφορίες σε περιόδους

κρίσεων. Τώρα οι τρομοκράτες χρησιμοποιούν μέσα ενημέρωσης για να προωθήσουν τις αιτίες των επιθέσεων τους.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της βιβλιογραφίας οι νέοι και ταχύτεροι τρόποι επικοινωνίας επιτρέπουν στους ανθρώπους να γνωρίζουν ότι συμβαίνουν στο άλλο μέρος του κόσμου μέσα σε λίγα λεπτά για οποιαδήποτε τρομοκρατική επίθεση. Από την άλλη πλευρά, οι τρομοκρατικές ομάδες υιοθετούν τις τελευταίες τεχνικές για να επικοινωνούν μεταξύ τους και για να επιτύχουν τους στόχους τους. Μπορούμε λοιπόν να πούμε ότι τα μέσα ενημέρωσης παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην τουριστική βιομηχανία κατά τη στιγμή των τρομοκρατικών ενεργειών, καθώς το μέσο των μέσων ενημέρωσης για τους τρομοκράτες και για το και προς το κοινό εξαρτάται από τα ίδια μέσα ενημέρωσης για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το περιστατικό αυτό.

Δ) Περιορισμοί της μελέτης

Έχοντας παρουσιάσει τις βασικές πτυχές του θέματος της τρομοκρατίας στον τουρισμό γίνεται φανερό πως η μελέτη μπορεί να λάβει κάποιες επιπλέον προεκτάσεις πάνω στην εν λόγω θεματολογία. Αρχικά, θεωρείται σκόπιμο να πραγματοποιηθεί μία επέκταση της βιβλιογραφικής ανασκόπησης σε συγκεκριμένους τομείς του τουρισμού. Για παράδειγμα, θα ήταν θετικό να παρουσιαστούν στοιχεία για την επίδραση της τρομοκρατίας στις κρατήσεις ξενοδοχείο και στην λειτουργία τους, όπως και στην λειτουργία των χώρων αναψυχής γενικότερα. Εξάλλου, υπάρχουν παραδείγματα από το πρόσφατο παρελθόν, με τρομοκρατικές επιθέσεις να έχουν λάβει χώρα σε χώρους συναυλιών, πολυκαταστήματα και εστιατόρια.

Επίσης θα μπορούσε να περιλαμβάνει την επίδραση της τρομοκρατίας σε χώρους μέσων μαζικής μεταφοράς. Αυτοί οι χώροι αφορούν αεροδρόμια, λιμάνια, σιδηροδρομικούς σταθμούς και σταθμούς λεωφορείων. Πολλοί τουρίστες χρησιμοποιούν τα μέσα μαζικής μεταφοράς προκειμένου να φτάσουν στον εκάστοτε προορισμό τους, επομένως, η διερεύνηση της επίδρασης της τρομοκρατίας σε σημείο όπου τα μέσα διέρχονται ή ξεκινούν αποτελούν βασικό άξονα. Εξάλλου, δεν δύναται να οριστεί μία πόλη ή χώρα ως τουριστικός προορισμός χωρίς να ληφθεί υπόψη η κατάσταση και ο τρόπος λειτουργίας των μέσων μαζικής μεταφοράς που χρησιμοποιούνται.

Ως απόρροια της προηγούμενης θέσης, οφείλει να διερευνηθεί και η τρομοκρατία στα ίδια τα μέσα μαζικής μεταφοράς. Υπάρχουν παραδείγματα από την πραγματικότητα,

που θέλουν επιθέσεις να έχουν λάβει χώρα εντός των μέσων. Βαγόνια μετρό, αεροπλάνα και πλοία έχουν πέσει στην κυριαρχία τρομοκρατών προς όφελος των δικών τους σκοπών. Βέβαια, αυτή η τρομοκρατία στα μέσα είναι βέβαιο πως θα επηρεάσει τον τουρισμό καθώς, οι ίδιοι οι τουρίστες θα αντιμετωπίζουν δύο δεινά. Από την μία θα φοβούνται να ταξιδέψουν προς την εκάστοτε χώρα, ειδικά όταν αυτή έχει πέσει αρκετές φορές θύμα τρομοκρατίας ή απασχολεί μεγάλο μέρος των πολιτικών εξελίξεων, ενώ από την άλλη ξανά ο φόβος περιορίζει τις μετακινήσεις και δυσκολεύει τον ίδιο τον σκοπό του τουρισμού. Οι τουρίστες δεν θα μπορούν να θαυμάσουν τα μέρη και τα σημεία που θέλουν επομένως θα αποτρέπονται στην επιλογή της χώρας.

Τέλος, θα μπορούσε να γίνει μία διερεύνηση για τον ίδιο τον τουρίστα που συχνά πέφτει θύμα τρομοκρατίας. Όταν η τρομοκρατία θέλει άμεσα να βλάψει τον τουρισμό και την οικονομία της χώρα που βασίζεται σε αυτόν. Σε κάθε περίπτωση, αν και αυτή η προέκταση σπάνια έρχεται στο επίκεντρο, οφείλει να απασχολήσει έναν ερευνητή που επιθυμεί να πραγματοποιήσει μία πολύπλευρη διερεύνηση του θέματος τρομοκρατία και τουρισμός.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βαρβαρέσος Σ., (2013), *Οικονομική του τουρισμού*, Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα.
- Κατσώνη Β., (2018), *Μεταφορές και τουρισμός*, Εκδόσεις Φαίδιμος, Αθήνα.

- Καφφές Γ., (2010), *Κοινωνιολογία της Τρομοκρατίας*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π., Γκρίμπα Ε., (2011), *Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Λαγός Δ.Γ., (2016), *Θεωρητικές Προσεγγίσεις στον Τουρισμό*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Λαγός Δ.Γ., (2018), *Τουριστική οικονομική*, Έκδοση Β' Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Μαντρατζής Π., (2016), *Ο εναλλακτικός τουρισμός στην Ελλάδα: Μεγέθη, εξέλιξη, προοπτικές*, Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.
- Μοίρα Π., Μυλωνόπουλος Δ., (2004), *Η παράμετρος της τρομοκρατίας στο διεθνές περιβάλλον του τουρισμού*, Επιστημονική Επετηρίδα Εφαρμοσμένης Έρευνας, 2(1), σελ. 121–140.
- Νικολαΐδης Ε., (2017), *Τουρισμός και ανάπτυξη : Βασικά μεγέθη, κλαδικές διασυνδέσεις, αγροτροφικό σύστημα και το παράδειγμα της Κρήτης*, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ.
- Πιπεροπούλου Ε., (2017), *Ο τουρισμός στόχος της τρομοκρατίας – Μπορεί μια επίθεση να καταστρέψει την τουριστική βιομηχανία μιας χώρας;*, Διαθέσιμο στο : <http://bankingnews.gr/index.php?id=322861>
- Πρωτοπαπαδάκης Ι., (2013), *Μάρκετινγκ Υπηρεσιών Εφαρμογή στον Τουρισμό*, Εκδόσεις Σταμούλη ΑΕ, Αθήνα.
- Σωτηριάδης Μ., Φαρσάρη Ι., (2009), *Εναλλακτικές και Ειδικές Μορφές Τουρισμού*, Εκδόσεις Νικητόπουλος & ΣΙΑ, Αθήνα.
- Τσάρτας Π., Λύτρας Π., (2017), *Τουρισμός, τουριστική ανάπτυξη*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα.
- Φράγκου Χ., (2017), *Τρομοκρατία: Τα ίχνη του αίματος και η πολιτική του φόβου*, Διαθέσιμο στο : <https://www.crisismonitor.gr/2017/11/14/tromokratia-ta-ichni-tou-ematou-ke-i-politiki-tou-fovou/>

- Argomaniz J., Orla L. (2015), *International Perspectives on Terrorist Victimisation: An Interdisciplinary Approach*, Palgrave, Basingstoke.
- Diriyee H.G., (2015), *The effect of terrorism on tourism in Africa in the 21st century: A case study of Kenya*, University of Nairobi.
- Fidler D.P., (2016), *Cyberspace, Terrorism and International Law*, Journal of Conflict and Security Law, 21(3), pp. 475-493.
- Glaser K., (2015), *Terrorism and the Economy: Impacts on the Capital Market and the Global Tourism Industry*, Eleven International Publishing.
- Global Terrorism Index, (2018), *Measuring the impact of terrorism*, Institute for Economics & Peace.
- Global Terrorism Index, (2017), *Measuring the impact of terrorism*, Institute for Economics & Peace.
- Goldman O.S., Neubauer-Shani M., (2017), *Does international tourism affect transnational terrorism?*, Journal of Travel Research, 56(4), 450–469.
- Gupta K.R., (2004), *Global Terrorism*, Atlantic Publishers and Distributors.
- Khan Y., (2018), *The Impact of Terrorism on Tourism Destination Image and Development*, Asian Administration and Management Review, 1(2), pp. 71-87.
- Korstanje M.E., (2018), *Terrorism, Tourism and the End of Hospitality in the 'West'*, Palgrave Macmillan.
- Kucukaltan D., (2006), *TOURISM and TERRORISM: An Experience of Turkey and the World*, iUniverse.
- LaFree G., Joshua D., (2017), *The Handbook of the Criminology of Terrorism*, Wiley-Blackwell, Hoboken.
- Manelici I., (2017), *Terrorism and the value of proximity to public transportation: Evidence from the 2005 London bombings*, Journal of Urban Economics, 102(11), pp. 52-75.

- Margariti S., (2017), *Defining International Terrorism: Between State Sovereignty and Cosmopolitanism*, Springer.
- Meindl A., (2018), *The Impacts of Terrorism on Tourism in the EU*, Modul Vienna University, Bachelor Thesis for Obtaining the Degree, Bachelor of Business Administration in Tourism and Hospitality Management, Vienna.
- Page S., (2006), *Εισαγωγή στον τουρισμό*, Μετάφραση Γ. & Θ. Αθανασίου, Επιμέλεια Θ. Μαυροδόντης, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα.
- Reisinger Y., (2009), *International Tourism: Cultures and Behavior*, Elsevier.
- Rubin B., Rubin C.J., (2009), *Chronologies of Modern Terrorism*, Routledge.
- White J.R., (2017), *Terrorism and Homeland Security*, 9th Edition, Wadsworth, California.
- <https://www.naftemporiki.gr/>
- <https://www.lifo.gr/now/world/156921>
- <https://www.mikrometoxos.gr/alpha-bank-%CE%9F-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CF%84%CE%BF-2018-%CE%B8%CE%B1-%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%AC%CE%BB%CE%B5%CE%B9-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%BB/>
- https://atlantea.news/poso_synevale_stin_oikonomia_o_tourismos_to_2018/
- <https://www.news247.gr/kosmos/mpoko-charam-i-pio-foniki-tromokratiki-organosiston-planiti.6387790.html>